
HET LAND VAN NEVELE

Driemaandelijks tijdschrift van de heemkundige kring

juni 1994

jaargang XXV

aflevering 2

Afgiftekantoor 9850 Nevele

HET LAND VAN NEVELE

**Driemaandelijks heemkundig tijdschrift voor
Bachte-Maria-Lerne, Hansbeke, Landegem, Lotenhulle,
Meigem, Merendree, Nevele, Poeke, Poesele,
Sint-Martens-Lerne, Vinkt, Vosselare en Zeveren.**

Lidgeld 1994

450 fr. (+ 100 fr. buitenland) over te schrijven op
rekening 000-0627981-03 of 290-7431460-20 van
"Het Land van Nevele" v.z.w., Beentjesstraat 24, 9850 Poesele

Steunend lid 1994

vanaf 1.000 fr.

Redactieraad

A.BOLLAERT - K.DE GROOTE - L.DE RUYCK - J.LUYSSAERT -
A.MARTENS - A.STROBBE

Eindredactie

J.LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9850 Merendree

Elke auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikel.

Gedrukt in de Beschutte Werkplaats "Nevelland" te Nevele.

HET LAND VAN NEVELE

juni 1994

jaargang XXV

aflevering 2

Verantwoordelijke uitgever: J. LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9850 Merendree

INHOUD

A. BOLLAERT, Pater Arnulf Merchier uit Poesele, globetrotter voor het geloof	79
A. MARTENS, Strubbelingen aangaande de pastorale vleestiende te Hansbeke	113
P. HUYS, Een Nevelse heks doodgefolterd (1624)	120
A. MARTENS, Het wandkapelletje in de Hammestraat te Hansbeke ..	123
S. DE GROOTE, De dichter Minne over Cyriel Buysse	130
A. MARTENS, Nog enkele wissewasjes uit het modern kerkarchief van Merendree	137
A.M., Uit het oude fotoalbum: toneelbond "Reynaert" te Hansbeke, 1941	141
A. BOLLAERT, Fruitbomen op het kerkhof van Poesele	142
A. BOLLAERT, Restauratie "oude pastorie" van Poesele bekroond ...	145
M. DEVOS, Meetjeslandse toponiemen tot 1600	148
Verslag	151

PATER ARNULF MERCHIER UIT POESELE, GLOBETROTTER VOOR HET GELOOF

Tijdens zijn rijk gevuld leven bouwde deze missionaris-polyglot kerken in China, de Verenigde Staten en Japan. Hij overleed 25 jaar geleden te Mechelen. We vonden dan ook dat de tijd rijp werd om deze, in zijn geboortedorp vrijwel onbekende Franciscaan, uit de anonimiteit te halen en hem via de navolgende bijdrage de bekendheid te geven waar hij recht op heeft.

Heemkundige en historische tijdschriften besteden weinig of geen aandacht aan de grote groep missionarissen en missiezusters die have en goed verlieten om hun leven te wijden aan de verspreiding van het katholiek geloof in de woeligste en meest onherbergzame streken van de wereld. Nochtans verdienen deze dappere mannen en vrouwen meer aandacht dan ze tot nog toe kregen. Maar in een tijd waar Rambotfiguren veridealiseerd worden lijkt de missionaris een anti-held. Mocht men echter een vergelijking maken tussen de verwezenlijkingen van onze verdienstelijkste inwoners met deze van de eenvoudige missiepater of missiezuster, dan zou de balans in de meeste gevallen wellicht overhellen naar deze laatsten. Maar het oud-Vlaams spreekwoord “uit het oog, uit het hart” lijkt hier meestal de waarheid.

Missionarissen waren meer dan gewone geloofsverspreiders. Sommigen ontpopten zich tot echte bouwmeesters, anderen slaagden erin een net van sociale voorzieningen uit te bouwen waar men op de dag van vandaag nog vol bewondering naar opkijkt. Kerkvervolging, krijgsgewoel en elkaar opvolgende regimes zijn er meestal de oorzaak van geweest dat al deze verwezenlijkingen teniet werden gedaan.

Zo ondervond ook pater Arnulf Merchier die gedurende 40 jaar actief was in China als missionaris. Dat schamel gekleed oud paterke dat in de jaren vijftig en zestig enkele malen in Poesele door de straten wandelde was ooit de toevlucht en de hoop van duizenden Chinezen.

Wie was pater Arnulf?

Op 11 juni 1881 om 18 uur werd pater Arnulf als Theophilus Merchier geboren in de onderwijzerswoning van de gemeenteschool in de Beentjesstraat.

Zijn vader Constant (1) was onderwijzer, zijn moeder Charlotte-Bernardine Rombaut (2) stond in het bevolkingsregister ingeschreven als huisvrouw. De geboorteaangifte gebeurde de volgende dag. Felix Vermeire, kleermaker, en Severinus Madou, tapper, traden op als getuigen. Nog op 12 juni werd de kleine Theophiel in de Poeselse St.-Laurentiuskerk gedoopt door pastoor P.Vallez. Ignatius Verbrugghe, als peter, en zijn oudste zuster Maria-Constantia-Carola Merchier, als meter, hielden hem boven de doopvont.

Theophiel was de jongste uit een gezin van zes kinderen, drie zoons en drie dochters. Zijn twee oudste zusters Maria (3) en Sylvie (4) traden in het klooster, de jongste Henriette huwde op latere leeftijd Leon Robeyns en ging in Hoei wonen. Zijn oudste broer Jules huwde Celine Lippens en vestigde zich te Mariakerke. Petrus-Vincentius, zijn tweede broer, trok op 6 juli 1896 naar de Onafhankelijke Kongostaat waar hij op 12 juli 1897 overleed ingevolge hematurie (5). Op 20 april 1958 werd ter zijner nagedachtenis een gedenkplaat onthuld aan de kerkmuur naast het Poeselse oorlogsmonument.

Van zijn jeugdijaren in Poesele zal Theofiel Merchier zich wel weinig herinnerd hebben want in juni 1885 verhuisde de familie naar Landegemdorp. Niet voor lang echter want in mei 1886 wordt uitgeweken naar Zomergem, Kapellestraat 27.

Theofiel was pas zeven toen zijn moeder overleed na een langdurige ziekte die een aanvang nam bij zijn geboorte.

Het lager onderwijs volgde hij in de gemeenteschool te Zomergem. Vanaf 1893 stond hij ingeschreven als student in de Latijnse humaniora in het Sint-Antoniuscollege te Lokeren dat hij op 24 mei 1897 om gezondheidsredenen moest verlaten. Tot aan het einde van het schooljaar 1898 studeerde hij verder aan het St.-Jozefcollege te Tielt. Zijn gezondheid bleef echter zorgen baren maar hij verzorgde zich tot in het rigoureuze toe.

Hij trad binnen in het klooster van de Minderbroeders te Tielt en ontving er het habijt op 22 september 1898. Een jaar later, op 23 oktober 1899, legde hij er de enkele geloften af.

Tijdens het schooljaar 1899-1900 volgde hij de retorica te Rekem (Limburg) en de twee volgende jaren wijdde hij er volledig aan de filosofie.

Daarna trok hij naar Sint-Truiden waar hij op 24 augustus 1901 van Mgr.

Doutreloux, bisschop van Luik, de tonsuur en de vier kleine orden ontving (6). Een jaar later, op 24 september 1902, legde hij zijn plechtige geloften af en werd tot subdiaken gewijd door Mgr. Benjamin Christiaens o.f.m.

De eerste twee jaar van de cursus theologie bleef hij te Sint-Truiden volgen, daarna verhuisde zijn klas naar Turnhout waar hij het derde jaar beëindigde. Hij ontving er het diaconaat op 8 september 1904 en het priesterschap op 8 september 1905 uit de handen van Mgr. J.Fr. Van der Stappen, hulpbisschop van Mechelen. Daarna keerde hij terug naar Sint-Truiden en volgde er het laatste jaar theologie.

In de plaats van een cursus welsprekendheid te volgen werd hij voor twee jaar naar de Leuvense universiteit gestuurd waar hij als vrije student de cursussen theologie en letteren en wijsbegeerte volgde.

Na de zomervakantie van 1905 werd hij aangesteld als ministeriepater te Turnhout.

De roeping van de jonge Theofiel kunnen we het best begrijpen als we het milieu waaruit hij komt eens nader onder de loep nemen. Naast zijn oudere zusters, die kloosterlinge werden, en enkele neven en nichten die intraden in het klooster is er vooral zijn moeders broer pater Guido Rombaut o.f.m. (7), wiens doopnaam eveneens Theofiel was, die hem beïnvloedde in de definitieve keuze van zijn levensweg. Voor pater Arnulf was die keuze nu gemaakt: hij wilde naar China.

De missionering van China

De oudste contactname met China door geestelijken vanuit onze gewesten dateert uit het midden van de 13e eeuw wanneer de Frans-Vlaming Willem van Rubruk als missionaris en gezant van Lodewijk IX tussen 1253 en 1255 naar China trok. Maar de bekendste missionaris van bij ons is wel de Jezuïet Ferdinand Verbiest (°Pittem 09.10.1623- †Peking 21.01.1688) die het als astronoom van de keizer zelfs tot mandarijn bracht.

Wanneer in 1873 de eerste Belgische Minderbroeders in de Chinese provincies Hu-nan en Hu-peh (sinds 1856 eveneens twee zelfstandige vicariaten) aankwamen had de verspreiding van het geloof aldaar reeds een geschiedenis van meer dan twee eeuwen achter de rug.

Theophiel Merchier als student in het college te Tielt in 1898.
(Archief A.Merchier, Drogen)

Tussen 1724 en het sluiten van het Frans-Chinees verdrag in 1860 was het christendom in China officieel verboden. Toch wisten sommige missionarissen tot in de provincie Hu-peh door te dringen en ontwikkelden zich daar door emigratie in de bergstreken enkele christene gemeenschappen. Het Frans-Chinees verdrag dat de vrijheid van godsdienst erkende betekende echter niet het einde van de steeds woekerende vreemdelingen- en godsdiensthaat.

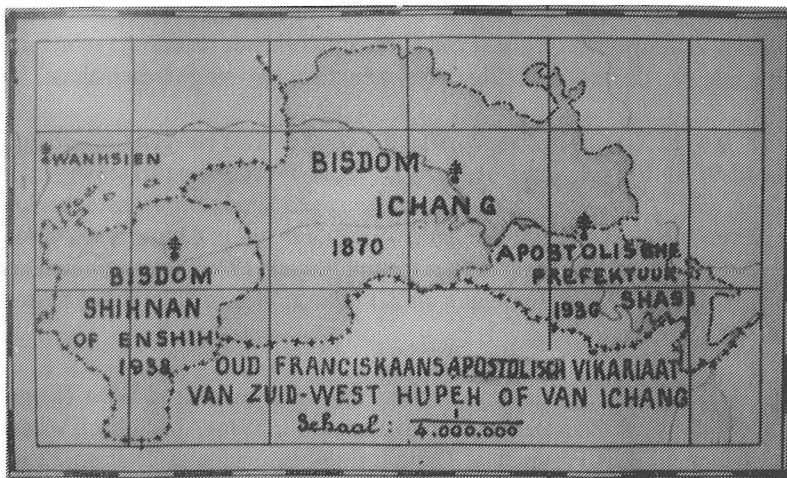
In 1870 werd Hu-peh in drie vicariaten verdeeld: Oost Hu-peh (Wu-chang), Noord-West Hu-peh (Lao-ho-kow) en Zuid-West Hu-peh (Ichang). Dit laatste, sinds 1924 officieel *Vicariaat Ichang* genoemd en in 1946 tot bisdom verheven bij de oprichting der kerkelijke hiërarchie in China, werd verder verdeeld door de oprichting der prefectuur Sha-si (1936), toevertrouwd aan de Amerikaanse Minderbroeders en het inlands vicariaat, later het bisdom Shih-nan (1938).

Aan de Belgische Minderbroeders werd de zorg over Zuid-West Hu-peh aangeboden waar pater Benjamin Christiaens in 1889 tot Apostolisch Vicaris was benoemd. Het Provinciaal Definitorium, gehouden te Tielt op 22 juli 1891, besloot hierop in te gaan.

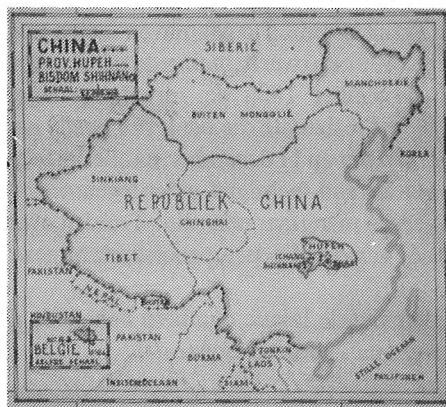
In september van hetzelfde jaar werden de, nauwelijks tien jaar oude, missiegebouwen te Ichang volledig verwoest door een opgehitste menigte die zich tegen de godsdienst keerde. De gebouwen waren nog maar nauwelijks heropgericht toen in 1896 een overstroming de missie zwaar teisterde. Erger werd het toen in november 1898 de vervolging tegen de kerk en de vreemdelingen opnieuw losbarstte die het leven kostte aan pater Victorinus Delbrouck. De pater werd er op 11 december, na allerlei folteringe, onthoofd. Samen met hem werden een tachtigtal geloofsgenoten vermoord. In 1900 werd het lichaam van de martelaar naar Sint-Truiden overgebracht en in de crypte onder het koor van de Minderbroederskerk bijgezet.

Het kordate optreden van de lokale overheid behoedde de missie in 1900, tijdens de Boksersopstand, voor het ergste.

Even buiten Ichang werd het Sint-Julianagesticht gebouwd dat in 1902 werd ingewijd. Het hospitaal, de kindsheid en het cathumenaat voor vrouwen werden er aan de zusters Franciscanessen toevertrouwd.

Het werkgebied van de Belgische Minderbroeders in China.
 (Archief Minderbroeders, St.-Truiden)

Situering van het werkgebied van de Minderbroeders in China.
 Ter vergelijking staat onderaan links de kaart van België afgebeeld.
 (Archief Minderbroeders, St.Truiden)

Een nieuwe dijkbreuk van de Han-rivier teisterde opnieuw het vicariaat en had een hongersnood als nasleep.

De bergstreken bleven onrustig en in juli 1904 werd Mgr. Verhaeghen er samen met twee paters en vier katholieke volgelingen vermoord. De slachtoffers werden te Ichang in een mausoleum begraven dat de Chinese overheid als eerherstel liet oprichten.

Pater Modestus Everaerts, missionaris in Noord Hu-peh werd de nieuwe Apostolische Vicaris. Toen er doodsbedreigingen aan zijn adres werden geuit stuurde de overheid soldaten om de paters te beschermen.

Een overstroming met hongersnood als gevolg teisterde in 1909 opnieuw het werkgebied van de Minderbroeders. Ondertussen was het aantal christenen in 1911 tot 13.983 gestegen tegenover 6.446 in 1904 en 4.320 in 1891.

Naar China

Begin juni 1910 nam pater Arnulf de eerste schikkingen voor zijn afreis naar het Verre Oosten. Aan de pater Procurator vroeg hij te mogen beschikken over wapens, keukengerei en een apotheek. Terzelfdertijd kwamen ongunstige nieuwsberichten over China binnen; men sprak zelfs over een tweede Boksersopstand.

Pater Arnulf liet zich hierdoor echter niet afschrikken en vroeg wanneer hij zijn baard moest laten groeien. *Persoonlijk ben ik daar weinig begeerig naar* schreef hij en wou van zijn oversten de toelating verkrijgen voor het laten nemen van een foto zonder baard bestemd voor zijn familie.

Op 17 juli kwam hij in het bezit van zijn kloosterlijke geleidebrief voor de missie van China en op 18 september werd plechtig afscheid genomen van de medepaters te Turnhout.

De reis werd aangevat over Genua samen met pater Peregrinus Teunissen. Hun reiscabine deelden de paters met een protestants zendeling die naar Tibet reisde.

Te Port-Saïd en Suez mochten de reizigers de boot niet verlaten omdat de autoriteiten vreesden dat men de cholera zou overbrengen die te Napels woedde.

Ichang 1910.

V.l.n.r. broeder Donatus Sammels, pater Franciscus Xaverius Corbisier, pater Robertus Van Voorden, pater Achilles Van den Bosch, broeder Franciscus Solamus De Cock, pater Arnulf Merchier, pater Polydorus Vercruysse, broeder Julianus Verhaeghe, pater Peregrinus Teunissen.

Zittend vooraan Mgr. Modestus Everaerts.

Foto uit de nalatenschap van pater Arnulf, waarschijnlijk genomen door pater Hubert Adams.
(Archief Minderbroeders, St.-Truiden)

In Aden was er een kort oponthoud. De volgende halte was Colombo op Ceylon (nu Sri-Lanka). Van de kapitein kregen de paters de toelating om een eredienst te celebreren in het *2e classe salon*.

Op zaterdagavond 22 oktober kwamen ze te Shangai aan en de volgende dag woonden ze reeds de inhuldiging bij van de Jezufetenkerk te Zikaweï. Vandaar reisden ze verder naar Hong-Kong. Op 4 november bereikten ze de missie der Franciscanen te Ichang, de voorlopige eindbestemming.

De eerste taak van pater Arnulf bestond erin zich de gewoonten en zeden van de Chinese bevolking eigen te maken en hun taal te leren. Na een jaar werd hij aangesteld als assistent van de pater van het seminarie en kreeg hij de leiding van een Engelse school die echter na één jaar bij gebrek aan leerlingen moest sluiten.

Op 16 november 1911 schreef hij aan zijn oversten dat hij vier maal per week de stroom (8) op- en afvaart om Engels te onderwijzen en dat hij met nauwelijks een mondvul Chinees biechtvader, predikant, schoolmeester, econoom en dokter speelt. Over de politieke toestand schreef hij dat de Tartarenstad Kinchow zich had overgegeven aan de republikeinen door bemiddeling van pater Marcel Sterkendries bij wie men de wapens inleverde.

Samen met broeder Libert Callebaut werd hij aangeduid om de Noorderpoort van Kingchow te bewonen om er in te staan voor de christenen uit de omgeving. Hier vervulde hij zijn kennis van de Chinese taal, vooral het leren lezen en schrijven. In oktober 1913 werd hij benoemd als missionaris te Chang-kin-ho in de omgeving van Hankow in het Merendistrict. Hij werd er ook bestuurder van een klooster van Chinese zusters die zich ontfermden over weggeefkinderen en vondelingen en onderwijs verstrekten aan vrouwelijke doopleerlingen.

Tchàng-tchèn-t'ò

Nu begon het echte missiewerk voor pater Arnulf. Door de Chinezen werd hij Tchàng-tchèn-t'ò genoemd wat letterlijk betekent *hij die de klokken luidt*. Bijgestaan door pater Victor Stolle bouwde hij op zijn missiepost een nieuwe kerk en een nieuwe verblijfplaats voor de missionarissen. In het klooster van de zusters richtte hij een nieuwe kapel op. Het kwam regelmatig voor dat de

In het seminarie te Hankow, kort vóór het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog.
(Archief A.Merchier, Drongen)

pater rondritten deed in zijn missiegebied die een week duurden. Dit gebeurde per muilezel. In de omliggende bergen belandde hij dikwijls tussen vechtende troepen en roversbenden maar telkens kwam hij er ongedeerd doorheen.

In 1920 werd hij naar Ichang terug geroepen om er het bestuur van de scholen en het klooster op zich te nemen. Datzelfde jaar maakte hij tweemaal de plundering van de stad mee door de regeringstroepen. De bevelvoerende generaal verbraste het geld van zijn troepen in Peking en liet hen dan ongestraft plunderen. De soldaten zochten vooral opium en geld. Wie geen van beide kon leveren werd gewoonweg afgemaakt. Pater Arnulf, bezorgd om wat de kloostergemeenschap boven het hoofd hing, wikkelde de archieven en rekeningen in oliepapier en verborg ze onder een hoop kolen. De ligplaats schreef hij met een potlood op een muur in het Nederlands. Zijn vrees bleek ongegrond. Toen de soldaten vernamen dat het ging om een missiepost van de bruine paters lieten ze deze ongemoeid en trokken verder.

Toen pater Joannes-Berchmans Moris in de zomer van 1923 ziek werd te Chang-kin-ho stuurde men pater Arnulf naar ginder om hem tijdelijk te vervangen. Omwille van de steeds toenemende onlusten tussen Noord- en Zuidsoldaten, bandietenbenden en communisten die de streek doorkruisten, bleef hij er negen maanden. Eenmaal terug werd hij pastoor van de kathedraal te Ichan.

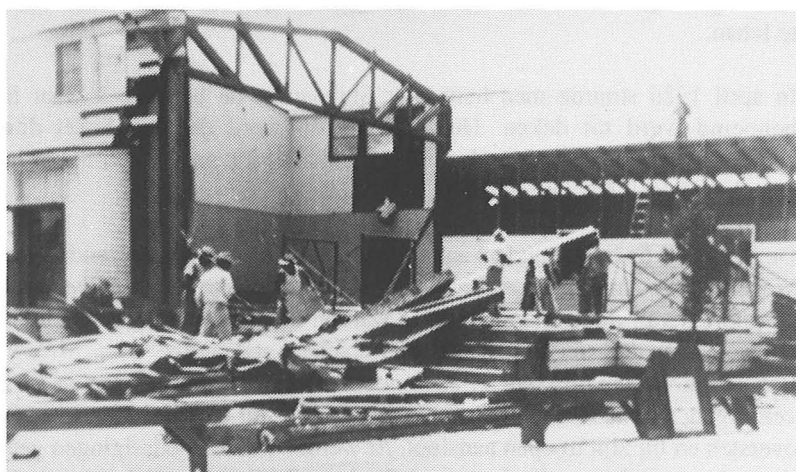
In april 1926 stuurde men hem naar Shihnan in de bergstreek waar hij benoemd werd tot deken. Het jaar daarop werd de stad bezet door bandietenbenden. Toen deze de stad verlieten maakte pater Arnulf voor het eerst kennis met de communisten.

De schrik bij de buitenlanders zat er goed in en de protestantse zendelingen kregen van de Amerikaanse consul het bevel de streek te verlaten. De muren en poorten van de katholieke missie werden beklad met slogans tegen de godsdienst en de pater werd voor een vierschaar gedaagd.

Een jonge communist, wiens gewonde vrienden hij kort voordien hielp verzorgen, schold hem de huid vol en wilde dat hij zich keerde tegen zijn oversten en bij zijn troepen aansloot. Er werden allerlei bedreigingen geuit maar deze werden nooit uitgevoerd. Wel mocht de pater zich aan allerlei kleine pesterijen en onverwachte inspecties verwachten maar door zijn uiterst sobere levensstijl kon men hem onmogelijk verslijten als een symbool van het

De vroegere St.-Pauluskerk, een loods van het leger,
die in 1947 tot kerk werd omgebouwd.
(Archief A.Merchier, Drongen)

De St.-Pauluskerk, na de orkaan van 17 juli 1953.
(Archief A.Merchier, Drongen)

bestreden Westers imperialisme. De jonge communistische leider apprecieerde zijn levenswandel en begon hem min of meer als een vriend te beschouwen; een vriendschap die pater Arnulf toen nog dikwijls zou behoeden voor problemen met de rode overheden.

Op 24 februari 1928 schreef pater Arnulf dat hij na negen dagreizen vanuit Shihnan behouden in Ichang was aangekomen.

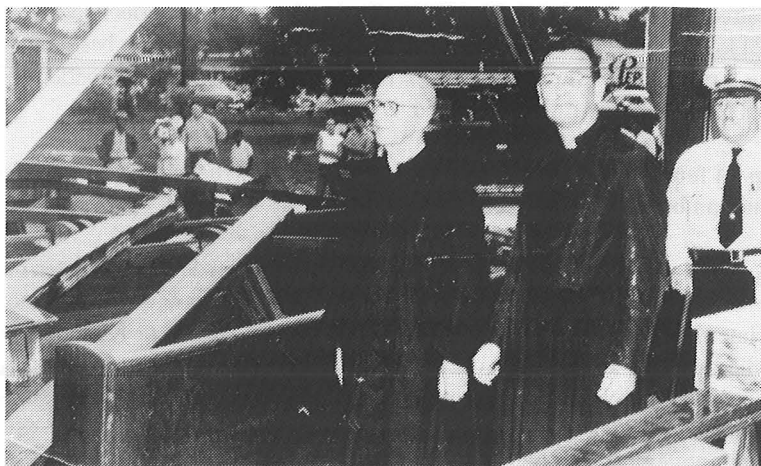
Op 1 juni van hetzelfde jaar meldde hij problemen met de communisten maar de missie waarvan hij nu tot procurator benoemd was, werd ongemoeid gelaten. Erger was het gesteld met het Groot Seminarie te Kingchow dat volledig werd leeggeroofd. In de onmiddellijke omgeving waren opnieuw gevechten uitgebroken en door de aanhoudende droogte was de rijstoogst mislukt.

Begin november van hetzelfde jaar werd pater Arnulf missionaris te Shasi. Het werd een der woeligste episodes uit zijn zendelingenbestaan.

Door de communisten (9) was een echte jacht op geestelijken ontketend en wie op het platteland bleef, werd vroeg of laat vermoord. Dank zij de hulp van de Chinese katholieken konden veel priesters ontkomen. De nieuwe golf van kerkvervolging werd fataal voor Mgr. Trudo Jans die na de dood van Mgr. Modestus Everaerts (†Ichang 27.10.1922) als Apostolisch Vicaris was benoemd. Samen met de paters Rupertus Fijnaerts en Bruno Van Weert werd hij te Siao-tang op 9 september 1929 vermoord. Enige dagen voordien was pater Tiburtius Cloodts, die te Fong-chang-kang resideerde, eveneens vermoord.

Op 8 september 1930, de vijfentwintigste verjaardag van zijn priesterwijding, vielen de katholieke priesters en zusters te Shasi bijna in handen van de communisten toen de stad pas op het nippertje een bloedige aanval van de oprukkende rode strijdmachten kon afslaan.

Tijdens het jaar 1931 werd de streek rond de stad getroffen door een overstroming die zich tot enkele honderden kilometers ver uitstreckte. Pater Arnulf werd er tot lid verkozen van het comité dat zich ontfermde over de getroffen en hulp verleende aan de personen die gevlucht waren voor de communisten. De volgende zomer werd hij naar Tan-tse-chan gestuurd om een collega te vervangen.

**Pater Arnulf en father William J.Dodd
tussen de puinen van de St.-Paul's-church op 17 juli 1953.
(Archief Minderbroeders, St.-Truiden)**

**12 juni 1954: Eerste steenlegging van de nieuwe
St.-Paul the Apostle church.
V.l.n.r. pater Arnulf, aartsbisschop Joseph Rummel van New Orleans
en father William J.Dodd.
(Archief Minderbroeders, St.-Truiden)**

Toen pater Leo Lippens ziek werd en terug naar België moest voor verzorging werd pater Arnulf als zijn begeleider aangeduid. Ze gingen op 21 december te Shangai aan boord van het Japanse stoomschip *Katori Maru* en reisden over Manilla en Singapore. Na de ontscheping te Marseille reisden ze verder naar Antwerpen waar ze op 25 januari 1933 aankwamen. Na 22 jaar zag pater Arnulf voor het eerst zijn vaderland terug.

Hij bleef één jaar in België en maakte van de gelegenheid gebruik om zijn familie te bezoeken. Tijdens dit verblijf logeerde hij in de kloosters te Gent en te Tielt.

Op 22 januari 1934 vertrok hij vanuit Antwerpen voor een tweede maal naar China aan boord van het stoomschip *Adolf Bernstein*. De reis ging over de Verenigde Staten, waar de pater nieuwe Amerikaanse missionarissen zou begeleiden voor de missie van Shasi. Begin februari arriveerde hij in New York maar de zendelingen raakten niet reisklaar zodat hij omstreeks half mei (10) via San Francisco, enkel vergezeld van broeder Ludwig Hamm, de Verenigde Staten verliet. Op 24 juni 1934 kwamen beiden te Ichang aan.

Krijgsgevangene van de Japanners

Bij zijn terugkeer in de missie werd pater Arnulf naar Hwaliling in Lichwan gestuurd waar hij tot deken werd benoemd. Het was een periode waarin relatieve veiligheid heerste voor de missionarissen. Eind 1937 werd hij *rector spiritus* en leraar aan het centraal seminarie van Hankow en maakte daar het volgende jaar de Japanse inval in China mee. Bij een van de vele bombardementen viel een bom dichtbij het seminarie en deed er deuren en vensters sneuvelen doch niemand raakte ernstig gewond.

Tijdens de maand oktober 1938 bezetten de Japanners Hankow en in juni 1939 namen ze Ichang in. In het begin werden de paters ongemoeid gelaten maar vanaf mei 1940 werden de Belgen behandeld als vijanden van Japan omdat ze in oorlog waren met Duitsland.

Een gevangenneming kon niet uitblijven en in februari 1943 werden de Amerikaanse, Belgische en Nederlandse missionarissen met een militaire vrachtboot naar een concentratiekamp in Shangai gebracht. Daar werden de krijgsgevangenen, een vijftigtal mannelijke en een vijftigtal vrouwelijke geestelijken, ondergebracht in twee leslokalen van de protestantse St.-John

De nieuwe Sint-Pauluskerk die op 19 december 1954 werd ingewijd.
(Archief Minderbroeders, St.-Truiden)

University. Men was er verstoken van enig comfort en men moest op de blote grond slapen. Tijdens de dag moesten allerhande karweien uitgevoerd worden.

Door de tussenkomst van Mgr. Riberi van de Franse paters Jezuïeten (11) in Shangai kwam na enkele maanden een gevoelige verbetering in hun toestand. Ze werden ondergebracht in twee procuren van de Lazaristen en de Franciscanen die met elkaar waren verbonden in de Avenue Dubail en Chungking Road Southern. Binnen de procuren konden de geestelijken praktisch doen wat ze wilden, wel dienden ze zich dagelijks te melden bij de nummerafroeping. Pater Arnulf droeg het nummer 60. Contact met de buitenwereld was echter niet mogelijk.

Pater Arnulf die pas op 26 april 1944 te Hankow werd gearresteerd werd op 1 mei in het concentratiekamp opgesloten. Spoedig verkreeg hij van de Japanners de toelating om te gaan prediken in de plaatsen van de kloosterzusters. Vooral bij de Amerikanen werd hij een veel gevraagd predikant. Tijdens deze gevangenschap wist de pater contacten te leggen die hem later nog naar de V.S. en Japan zouden brengen.

Op 15 augustus 1945 kwam hij vrij maar kon pas op 1 november uit Shangai vertrekken. Teruggekomen in Hankow vond hij de stad volledig verwoest door Amerikaanse bombardementen. De kathedraal, het katholiek ziekenhuis en het internationaal hospitaal waren totaal vernield. Onder de doden waren veel priesters, zusters en verplegend personeel. De Amerikaanse vrijgevigheid tegenover de missie (dekens, uitrusting voor een hospitaal, geneesmiddelen, conserven, benzine, enz.) deed veel leed vergeten maar de zwakte van het regime van Tsiang-Kai-Chek en het oprukkende communisme voorspelden niet veel goeds voor de nabije toekomst van de missie.

Uit China verdreven

In 1949 viel Hankow zonder slag of stoot in de handen van de communisten. Tegen de verwachtingen in werd de Kerk ongemoeid gelaten. Mao predikte vrede en eendracht onder alle Chinezen voor de opbouw van een machtig nieuw China en de geestelijken werden door hun overheden aangeraden zich goedwillig op te stellen tegen de nieuwe machthebbers en mee te werken in alles wat niet tegen het geweten indruiste.

Pater Arnulf bij één van de bezoeken aan zijn geboortedorp in 1953.
Vóór de smidsewoning: v.l.n.r. Antoine De Boever, Armand
Afschrift, Elisabeth Haerts, pater Arnulf, Hilda Afschrift en Irma Mortier
(Archief familie Afschrift, Poesele)

Na een langdurig bezoek van Mao aan Stalin veranderde plots alles. Volksgerechten werden opgericht en dagelijks werden, in Hankow alleen, meer dan tien terechtstellingen uitgevoerd. Veel families pleegden gezamenlijk zelfmoord, liever dan in de handen van de communisten te vallen. In de, enig toegelaten, rode pers begon een lastercampagne tegen de Kerk en één voor één werden de gebouwen van de christelijke orden in beslag genomen, daarna begonnen de beschuldigingen.

De Chinese zusters van het weeshuis van Wuchang, een stad tegenover Hankow aan de overkant van de rivier, werden beschuldigd van verwaarlozing en moord op honderden weeskinderen. De beschuldiging werd later verlegd naar Mgr. Kowalski, bisschop te Wuchang en van Amerikaanse nationaliteit, en zijn vicaris-generaal Sigfrid Schneider. Zij werden door een *volksgerecht* met meer dan tienduizend aanwezigen schuldig bevonden aan de moord op 40.000 Chinese kinderen. Mgr. Rembert Kowalski was een goede kennis van pater Arnulf. Beiden kwamen regelmatig samen te Wuchang om er de toestand te bespreken. De beschuldigten werden tot drie jaar gevangenisstraf veroordeeld (op 26 september 1953 werd de bisschop te Hong Kong onverwacht vrijgelaten, enkele dagen later arriveerde daar ook pater Schneider). Na Wuchang kwam Hankow aan de beurt. Nadat de communisten in het weeshuis aldaar veel tegenstand ondervonden van de wezen die de zusters in bescherming namen, werd het seminarie in beslag genomen en moest pater Arnulf met de zijnen verhuizen naar een kleine parochie buiten de stad. Men verdacht hen ervan de wezen te hebben opgestookt.

In zijn nieuw verblijf bleef pater Arnulf zo goed en kwaad als het kon geestelijk bestuurder en leraar tot hij onder druk van de communisten door Mgr. Rosà, aartsbisschop van Hankow, de opdracht kreeg zijn aanvraag te doen om het land te verlaten.

Drie dagen vóór zijn vertrek moest hij op eigen kosten in diverse kranten een aankondiging plaatsen dat allen die een klacht tegen hem wilden indienen nog de tijd hadden dit te doen bij de politie. Niemand meldde zich zodat pater Arnulf op 26 juni 1952 Hankow kon verlaten.

Vanuit Wuchang ging de reis per trein over Kanton naar Hong Kong waar hij inscheepte bestemming Marseille. Vandaar reisde hij verder naar Mechelen waar hij op 8 augustus aankwam.

Nagano (Japan), 18 juni 1960. "Na de mis van 9 u op de parochie".
(Archief A. Merchier, Drogen)

De laatste drie jaren was zijn familie zonder nieuws geweest van hem. Vooral zijn zuster Henriette, die hem regelmatig geld opstuurde, richtte in de jaren 1950 tot 1952 tevergeefs enkele emotionele brieven aan de oversten van de Franciscanen alhier om toch maar enig nieuws van haar broer te vernemen.

Bij de negro's in New-Orleans

In zijn geboorteland werd pater Arnulf niet veel rust gegund want reeds bij zijn thuiskomst startte een Amerikaanse pater Jozefiet een actie om hem naar de Verenigde Staten te krijgen. Op 13 augustus 1952 schreef pater Celestin-Marcel Lamens aan het Amerikaans consulaat in Antwerpen dat pater Arnulf naar de U.S.A. wilde afreizen *to perform priestly duties*.

Alvorens te vertrekken legde de pater nog heel wat bezoeken af bij vrienden en kennissen. Zo verbleef hij omstreeks 21 augustus in het gesticht St.-Vincentius te Kaprijke en bezocht hij o.a. zijn geboortedorp Poesele. Officieel resideerde hij in de Provinciale Missieprocuur te Oude God bij Mortsel in de provincie Antwerpen.

Op 72-jarige leeftijd ging pater Arnulf dus een nieuwe uitdaging aan. Aan boord van de cargo *John Lykes* vertrok hij op 12 juni 1953 met bestemming New-Orleans, U.S.A. om aldaar als onderpastoor missiewerk te verrichten in een negerwijk.

Hij belandde er bij father William J.Dodd s.s.j., pastoor van de St.-Paul's Catholic Church, 6600 Gentilly Highway en kreeg er de bijnaam *China Smith*.

Nauwelijks een week na zijn aankomst, op 17 juli 1953 omstreeks 11u30, vernielde een tornado de houten kerk uit 1947 waar de pater enkele minuten tevoren nog zat te bidden. Ook father Dodd en de huisbewaarster die hen waarschuwde ontsnapten op het laatste nippertje.

Dezelfde avond blokletterden de kranten reeds het nieuws en toen ze aldaar ook de verdreven Chinapater aantroffen werd pater Arnulf het middelpunt van de belangstelling.

Beide geestelijken werden geïnterviewd op WDSU-TV, de regionale televisiezender en naast de wonderbare ontsnapping werd de pater uitvoerig

ondervraagd over zijn wedervaren in China. Veel Amerikaanse kranten en weekbladen namen het nieuws over zodat van overal giften binnenstroonden voor de heropbouw van de kerk die slechts voor de helft van de waarde was verzekerd. Tot zelfs uit Korea, waar Amerikaanse soldaten het nieuws in de kranten lazen, kwamen giften toegestroomd.

Op 12 juni 1954 werd de eerste steen gelegd van de nieuwe St.-Paul the Apostle Church die op 19 december van hetzelfde jaar door aartsbisschop Rummel van New-Orleans werd ingewijd.

Nog in 1953 was pater Arnulf aanwezig bij de thuiskomst van Mgr. Kowalski uit China.

Hij verliet New-Orleans in september 1955 en trok naar de procureur te Mortsel waar hij werd aangesteld als biechtvader van enkele vrouwenkloosters. Hier begon hij met de vertaling in het Engels van *U zult gebaat zijn om mijn naam* van pater Abel Moerman. De vertaling werd echter stopgezet omdat de regering van Tsiang-Kai-Chec er nogal zwaar in bekritiseerd werd.

Tijdens zijn verblijf in de U.S.A. liet pater Arnulf niet na de heersende wantoestanden aan te klagen. Zo veroordeelde hij in een brief van april 1955 (12) reeds het TV-kijken van de Amerikanen. In een artikel (13) over het missiewerk in een negerwijk klaagde hij de rassenscheiding aan die zich volgens hem het scherpst liet voelen *in de scholen en, helaas, ook nog steeds in de kerken, katholieke zowel als protestantse*. Verder besluit hij *In Amerika is echter niet alles... "amerikaans" zoals wij ons dat doorgaans graag voorstellen. Alles op de nieuwe St.-Paulusparochie werd aan de kerk en O.L.Heer gegeven, want naast deze moderne kerk staat nog steeds een houten barak als pastorie, laag en eng, met een dak van geteerd papier, zo arm als ik er nooit een heb gezien. Zelfs niet in China. De lagere school, waar verscheidene "zwarte zusters" les geven is... "in dezelfde stijl."* Als positieve noot besloot hij *dat waar men in 1944 slechts 30 kerkgangers telde dit aantal nu is aangegroeid tot 800.*

Naar Japan

Ondanks zijn hoge leeftijd verzocht de verantwoordelijke overste voor het Verre Oosten pater Arnulf naar Japan te gaan. Reeds op 4 november 1956

scheepte hij te Antwerpen in bestemming Tokyo. De boot vaarde langs Kaap de Goede Hoop daar het Kanaal van Suez gesloten was. Te Rappongi, in de onmiddellijke omgeving van de Japanse hoofdstad, onderwees pater Arnulf de Engelse taal aan Japanse paters en reisde van het ene klooster naar het andere voor het prediken van retraites. Tussendoor trachtte hij zo goed en kwaad als het kon zich de Japanse taal eigen te maken.

In de loop van 1957 werd hij aangesteld als aalmoezenier van de *Dienstmaagden van het H. Hart van Jezus*, een gemeenschap van Spaanse zusters, in de school Sei-Sen (=Heilig Hart) te Nagano en verbleef hij in het Sint-Franciscusklooster aldaar. Zijn voornaamste bezigheid was het opstellen en aflezen van predikaties. Zelf schreef hij zijn predikaties neer in het Engels en deze werden dan door een leraar in de Japanse taal omgezet. Ook de Japanse priesters lazen hun preken af want zo maar voor de vuist weg een redevoering geven behoorde niet tot de Japanse gewoonten.

In 1959 brandde het houten woonhuis en een kleine kapel van het Sint-Franciscusklooster af door een onvoorzichtigheid van de huisbewaarder. Pater Arnulf vroeg hierop direct aan pater Leonce Adam te St.-Truiden hem te helpen voor het vinden van financiële middelen om de gebouwen opnieuw op te richten.

Langzaam voelde hij aan dat hij aan het blind worden was en op 26 september 1963 verliet hij samen met pater Johannes-Berchmans Moris (die een tijdlang in China zijn metgezel was) de Japanse hoofdstad per vliegtuig en kwam de volgende dag te Mechelen aan.

Zijn laatste jaren

Terug in België vond de pater eerst een onderkomen in de procuur te Mortsel, daarna werd hij overgeplaatst naar het klooster van de paters Minderbroeders te Tielt. Hier raadpleegde hij verscheidene oogspecialisten en onderging enkele oogoperaties, maar niets mocht baten. Zijn zicht werd steeds slechter in zoverre dat hij, die nooit zonder boeken geleefd had, anderen moest aanklampen om hem een beetje voor te lezen.

Een hartaandoening deed hem in de kliniek belanden maar hij keerde naar het klooster in Tielt terug, wilde in beweging blijven, niet versuffen tot men hem

op een dag vond aan de voet van een trap met een grote hoofdwonde waaruit hij hevig bloedde.

Op 30 december 1968 bracht men hem naar het Provinciaal Ziekenhuis te Mechelen waar hij op 16 november 1969 overleed.

André BOLLAERT, Poesele

Noten

- (1) Constant Merchier werd geboren te Aarsele op 27 mei 1830 als zoon van Ferdinandus-Josephus en Marie-Jacoba De Troostere.
- (2) Charlotte-Bernardine Rombaut werd geboren te Ursel op 19 augustus 1838 als dochter van Carolus (geneesheer te Knesselare) en Carolina De Beir.
- (3) Maria Merchier (°Poesele 21 maart 1867) trad op 26 april 1897 in het klooster der *pauvres Claires Collettines* te Hoei als Soeur Marie de l'Immaculée Conception en overleed aldaar op 26 februari 1938.
- (4) Sylvie Merchier (°Poesele 26 juli 1869) trad op 14 juli 1896 in het klooster bij de zusters Franciscanessen te Gent als zuster Paulina. Ze overleed te Knesselare op 27 april 1929.
- (5) Petrus-Vincentius Merchier (°Poesele 22 januari 1873). Zie ook: A.BOLLAERT, *Kongopioniers uit het Land van Nevele*, in *Het Land van Nevele*, jg. XIX (1988), afl. 4, blz. 251/283.
- (6) Het gebeurde meermaals dat de kandidaten voor het priesterschap de tonsuur vroeger ontvingen dan dit gebruikelijk was; dit moest hen helpen om aan de legerdienst te ontsnappen.
- (7) E.P.Guido Rombaut, Minderbroeder, werd geboren te Knesselare op 28 februari 1849 en overleed te Tielt op 23 mei 1938.
- (8) Hiermee wordt de Yangtse of Jang-tse-kiang (5.250 km) bedoeld, die samen met zijn grote bijrivier de Han-kiang, het missiegebied van de Franciscanen doorkruiste.
- (9) Uit de notities van pater Arnulf blijkt dat de communisten zich vestigden in het Merendistrict tussen Shasi en Hankow. In dit gebied waren geen wegen, enkel water en moerassen, zodat de meren voor stoomboten en kanoneerboden ontoegankelijk waren. Hier werd het rood provinciebestuur van Hu-peh ingericht van waaruit volgens pater Arnulf sporadisch rooftochten werden georganiseerd.
- (10) Uit de vele postkaarten die zich in het dossier van pater Arnulf bevinden kunnen we een deel van zijn reisroute in de Verenigde Staten reconstrueren:

- 02.04.1934: Kaart gericht aan Marie Merchiers in het klooster te Hoei - *Ik heb de Goede Week doorgebracht in een klooster dicht bij de Niagara Falls.*
- 09.04.1934: Schrijft op doorreis te zijn naar Californië (kaart afgestempeld te St.-Louis).
- 22.04.1934: Kaart aan mevr. L.Robeyns-Merchier te Hoei, verstuurd vanuit Los Angeles - *Beminde Zuster, Goddank ik ben toch reeds tot hier. Mijn laatste reis van Denver (Colorado) tot hier duurde 2 dagen en 2 nachten per trein. Groeten aan Soeur Marie en Leon.*
- 01.05.1935: Kaart afgestempeld in San Francisco - *Gisteren hier aangekomen en zal van hier vertrekken naar China. Mijn reizen door de U.S. zijn dus gedaan.*
- (11) Omwille van de houding van Pétain (1856-1951) tegenover de Duitsers werden de Fransen als bondgenoten van de As-mogendheden beschouwd.
- (12) Brief gedateerd 2 mei 1955 en gericht aan pater Leonce Adams.
- (13) E.P.Arnulf MERCHIER *In Amerika is niet alles... "Amerikaans", In een negerwijk*, in *De Stem van St.-Antonius*, 39e jg. (1954/55), nr. 10, juli 1955, blz. 271-275.

Geraadpleegde bronnen en literatuur

- L.ADAMS, *W.E.P.Arnulphus-Theofiel Merchier o.f.m.* (5 blz.), 1969 (niet gepubliceerde levensbeschrijving).
- A.BOLLAERT, *Kongopioniers uit het Land van Nevele*, in *Het Land van Nevele*, jg. XIX (1988), afl. 4, blz. 251-283.
- G.BOUTSEN, *P.Arnulf Merchier*, in *De Bond*, 1969, nr. 13, blz. 150-152.
- N.BROECKAERT, *Mgr. Trudo Jans, een Limburgs martelaar*, Davidsfonds Leuven, 1932.
- L.KORTLEVEN, *75 jaar missionering in China: 1873-1948*, in *Franciscana*, 1948, nr. 2-3, blz. 126-132 en 1949, nr. 1, blz. 49-54.
- A.MERCHIER, *Wat ik nooit vergeten zal...*, februari 1953, 14 blz. (wedervaren van pater Arnulf in China. De tekst werd later gepubliceerd in het weekblad *De Zondag*).
- A.MERCHIER, *In een "Negerwijk"*, in *De stem van St.-Antonius*, 1954-55, jg. 39, nr. 10, blz. 271-75.
- A.VERBAEYS, *Pater Arnulfus Merchier vertelt over zijn 42 jaar missieleven in China*, in weekblad *De Zondag*, Tielt, 1/10, 8/10, 15/10, 22/10, 29/10 en 11/11/1965.

In memoriam pater Arnulf, in De stem van St.-Antonius, 1969-70, blz. 109, Franciscana, 1969, nr. X, blz. 123, Bode van St.-Franciscus, 1953-54, blz. 89.

Archief Minderbroeders St.-Truiden, lias 222, Arnulphus Merchier.
Familiëdocumenten in het bezit van de heer Antoine Merchier, Drongen, zijn *chauffeur* tijdens zijn bezoeken aan familie, vrienden en kennissen in België.

Dank aan de E.P.Minderbroeders te Gent en te Sint-Truiden en speciaal aan de E.P.Benjamin De Troyer en E.P.Alex Coenen.

Bijlage 1 - De Amerikaanse pers over pater Arnulf - De New Orleans Item, zaterdag 18 (of 25) juli 1953.

**MILLIONS COMMIT SUICIDE, SAYS PRIEST
MISSIONARY FOR 42 YEARS IN CHINA TELLS HORRORS OF
COMMUNIST RULE** by Elsie Brupbacher.

A Franciscan missionary who was expelled from China after 42 years of mission work there, this week gave an eye-witness account of Communist infiltration, brutality and complete domination in China.

It is a tale of daily executions, mass suicides, Communist thought control and slave labor.

The Rev. Theophile Merchier, now staying at St. Paul's mission on the Chef Menteur hwy., recalls his experiences with the Reds as a grim contrast to the freedom of America.

Called 'China Smile'

Known as Father Arnulph to his Chinese friends, and as Chang Chen T'o to the Communists, the veteran missionary is now fondly called "China Smith" by the Franciscan fathers at the mission.

When he first arrived at St. Paul's his first request of the Rev. William Dodd, pastor, was to be taken to the police to make an official report of his activities. "But here you do not have to go to the police", he said happily. "I find that hard to get used to. I can't imagine that I can stay here without the police coming over to take a look at me."

Iron Curtain for China

The sprightly 72-year-old priest, who spent three years of uncertainty and fear in Hankow after the Communists took over in 1949, gave the following account of life under Red domination:

"First of all there is an Iron Curtain around China now. Nothing is allowed from the outside - not even a small piece of paper with a prayer written on it. You can't get a Bible, nothing."

"There is no freedom of thought. The 450 million Chinese must follow the Communists. They are even told in public by Communist officials, 'you people are not allowed to think, the party thinks for you. Your only duty is to obey'."

Church and U.S. Denounced

“On the radio constantly are denunciations of the United States and the Catholic church. ‘We must beat down the American bandits’, they shout. ‘The Vatican is the head of an American spy ring and the missionaries are agents of foreign powers’, they drum in the people’s ear all day long.

“In Hankow, a city of about one million, there were at least 15 or 20 executions every day. They are supposed to be the people’s decisions of course. The Communist police flock thousands of people into a sort of open theater, where they have the accused kneeling with hands and feet tied.

“The Communists present the charges then ask the crowd whether he is guilty. They shout ‘yes’ of course, with police all around them. The Communists ask for the death penalty, the people shout ‘yes’ again and an officer steps forward and shoots the accused in the head.

“Sometimes the police force the people to come forward and ... death.

Million of Suicides

“There are millions of suicides in China. In Hankow whole families commit suicide together each day. It is worse to get in jail than it is to drown in the river.”

“Everybody is watched day and night. There are between 60,000 and 70,000 Communist police in Hankow. The Communists even watch each other. Very suddenly the most prominent among them will be crushed. The ones who did the worst against us are now in jail.

“At any moment Chinese families may expect the police to barge in and examine their whole house and every member of the family.

“And there is slave labor. Everybody was forced to work on the new jet airfield in Hankow. Even boys and girls were taken out of school to work on it.”

Father Arnulph, who was questioned over and over by Communist police, was amazed at the youth of the Chinese Reds.

All Officials Young

“All the officials who questioned me were young guys - 18 or 20. There are women police as well as men of course. They dress alike and do exactly the same things. The only way you can tell the difference is that the women wear little pigtailed.

“The Communists have infiltrated all the schools and are indoctrinating the young people. No one is allowed to even call his parents ‘Dad’ or ‘Mom’. Under the Communists, they call them by their first name. Everyone is the same”.

The Reds are trying to separate the native clergy from the rest of the church, Father Arnulph said, to establish a national Chinese church.

Not Allowed to Talk

“Our priests are one heart and one mind with us and we know it, but we were not allowed to talk to the native priests or nuns. We could not even talk to our household helpers. They were good people, but we knew they might be compelled through torture to talk against us.

“All of us missionaries were regarded as spies. When we walked on the street no one spoke to us and the police watched us. I always used a bicycle so I could get to where I was going in a hurry.”

The Communists have been 1000 times more brutal to their fellow Chinese than the Japanese were during the China-Japan war, Father Arnulph said.

“The Chinese Communists have not the least regard for human life. If you cannot become a good Communist the best thing for you to do is disappear.”

Although Father Arnulph learned English from American missionaries in China, he knew little about life in the United States.

After 42 years in China he didn't know how to use a tele-phone and didn't understand boxing on television. He still does not recognize variety of foods.

“When I ask him whether he wants steak or eggs for dinner, he says it doesn't matter, he doesn't know the difference,” said father Dodd.

Native of Belgium

A native of Belgium, Father Arnulph entered the Franciscan order 55 years ago. He went to China in 1910, and before his expulsion in August of last year, had been out only once before, in 1933 on a furlough.

A good-natured and enthusiastic missionary, he will help Father Dodd rebuild St. Paul's mission which was recently destroyed by a tornado.

FREAK TORNADO GREET'S PRIEST FROM RED CHINA

NEW ORLEANS.—A church-demolishing tornado was his reception in America after being expelled by Communists in China!

Father Arnulph Merchier, O. F. M., at 72 had spent 42 years as a missionary in China. Driven from there, he came to New Orleans and was staying with Father William J. Dodd, S. S. J., pastor of St. Paul's church on the Gentilly highway. Only a few days after his arrival the church was completely demolished by a freak tornado and the priests narrowly escaped injury.

Damage to the church, valued at \$25,000; furnishings, smashed to splinters; rectory, station wagon, and other property is estimated at \$30,000. Half the value of the church was covered by insurance.

The school behind the church was not harmed by the blow Friday, July 17. Mass was offered in the school Sunday and a regular schedule of Masses at 6:30, 8:30, and 10 a. m. will be held there until a new church can be built.

"God didn't want that church any longer." Such is the feeling expressed by parishioners who viewed the path of the storm. The tornado, with a course short in extent, hit only the front part of the parish property and continued 1200 to 1500 feet down the highway, damaging a few other places.

The church, a temporary frame structure built in 1947, lost its roof that year in a hurricane. Before the recent storm Father Dodd had started making plans for a new church that would seat about 400 persons. The old one seated some 200, and the school will hold fewer than that.

Many persons from the New Or-

leans area, including non-Catholics, visited the scene of the disaster and gave sums ranging from \$5 to \$100 toward rebuilding. The donations had amounted to about \$2000 Tuesday.

Rose Petals Give \$2700

The Missionary Rose Petals of St. Therese, which have given \$21,400 to mission work in the past eight years, presented Father Dodd a check for \$2700, it was revealed by Miss Mae Frawley.

The parishioners have begun a drive for funds. But, since the parish at best faces a struggle to keep going, more help will be needed. Father Dodd welcomes donations of any amount. The mail address is Gentilly highway and America street, R. F. D. 6.

Both priests appeared on WDSU-TV and spoke over WTPS to describe their dramatic escape. Father Dodd had just returned to the parish, leaving his station wagon by the church. He called to Father Arnulph and the two were in the rectory, a "lean-to" by the church, as the pastor describes it. The housekeeper noticed the approaching storm and felt the church vibrate. She ran to the rectory to warn the priests and the trio started to run to safety when the tornado struck.

Although part of the rectory was ripped away, no one was hurt. Men of the parish replaced a wall and the roof of the rectory on the week end so that it is habitable.

CATHOLIC ACTION of the SOUTH, Thursday, July 23, 1953

Bijlage 3 - Afscheidsrede door P.G.Boutsen uitgesproken in de paterskerk te Mechelen op donderdag 20 november 1969.

Het is met grenzeloos ontzag en diepe ontroering dat we hier hulde brengen aan de nagedachtenis van deze nobele Vlaamse en franciscaanse figuur, van wie ik de kleine kapelaan was, 40 jaar geleden in het gebergte van Midden-China.

Voor hen die hem van dichterbij mochten kennen zal hij blijven voortleven als een monument van stille deugd die in zich verborg deze diepe denker, een rijke geest en hart, deze levende bron van wetenschap, kunst, muziek, letteren, talenkennis, alles beziel met een levend geloof in de eeuwige Kristus. Hij sprak perfekt, vloeiend en zonder het minste aksent een zeer zuivere moedertaal; verder het frans, het italiaans, het Duits, maar bij voorkeur en met grote voorliefde het engels. Hij heeft daarbij het russisch gevoegd en gedurende een halve eeuw het gesproken en geschreven verfijnde Chinees meesterlijk gehanteerd. Op 75 jaar gaat deze authentieke roekeloze Vlaming het Japanees aanpakken in Japan. Van het Japanees wist hij als tachtigjarige 'renner' te getuigen: "In het Japanees kwam ik mijn eerste taalmoeilijkheden tegen; ik had zo het gevoel dat een wielrenner moet hebben, wanneer hij uit de lage landen plots komt op de hoge "kols" van de baan". Daar gaf hij reeds een staaltje van zijn onverwoestbare humor en leer-kracht.

Wij hebben hem altijd gekend als een rustig man, die nooit heeft willen rusten. Hij had een volkomen zelfbeheersing bereikt, was een statige toren van wijsheid en ondervinding. Hij was gesierd met de aziatische glimlach, een straal van de zon uit het land van de kalme morgen.

Gedurende 42 jaar bevaarde hij China als een 'zee der stormen': het land waar oproer, revolutie en oorlog elkaar opvolgden. Hij heeft jaren lang gewoond in het domein van de Yangtze en zijn oeverloze overstromingen en in de onherbergzame wouden van Midden-Azië, waar 's nachts de tijger en panter huilen. Aan plunderingen en roofovervallen was hij stilaan gaan wennen. Om al die avonturen heeft hij niet eens zijn stem verheven tenzij om te zingen en hij verloor nooit zijn goed humeur en streek nooit de vlag van zijn glimlach. Hij was in 1910 naar de China-missie vertrokken met het idee van nooit meer terug te keren. Het was de mode van die tijd, tot in 1925. Maar in 1932 moest hij de zieke pater Leo Lippens naar het vaderland begeleiden en vertrok in 1934 voor de tweede maal naar het Oosten. Hij hielp de Amerikaanse franciscanen bij de opbouw van hun nieuwe missie.

Hij werd geestelijk leider van het centraal seminarie in Hankow. De Japanners

voerden hem in april 1944 naar het concentratiekamp van Sjanghai; hij zat er anderhalf jaar met de glimlach gevangen.

Dan viel hij onder het kommunistisch schrikbewind en werd op 26 juni 1952 als volksvijand uitgedreven. Op 8 oogst arriveerde hij te Mechelen.

Het duurde géén jaar of de rusteloze Arnulf was in Louisiana (USA). Hij werd er in 1953 kapelaan. Op 73 jaar onderpastoor worden, wordt zeker niet als een kerkelijke promotie beschouwd; het is alleszins een rekord. Hij was toen de jongste kapelaan ter wereld. Geen 7 dagen bij de nieuwe pastoor, of een tornado van het hevigste type veegt kerk en kluis boven hun hoofd weg.

De amerikaanse gelovigen meenden dat dit het werk was van een Satan die uit China was meegekomen. Men had medelijden, niet met de kerk of met de pastorie, niet met de pastoor of met de parochie. Alleen met P. Arnulf, die na al die China-rampen zulke Jobs-beproeving niet verdiende. De pastoor wist dat heel behendig uit te baten en in een rekordtempo was alles mooier en steviger opgebouwd, op de kosten van de gelovigen maar ter ere van P. Arnulf, die in Amerika de tornado's versloeg gelijk hij in China met taifoens had gespeeld.

Na zijn tocht in Amerika kwam hij terug naar Antwerpen. Daar voelde hij vlug de hunker naar het Verre Oosten. Nu trok hij naar Tokyo (29-12-56). Hij werd er professor van engels en een meester van zielzorg en geestelijk leven, gedurende 7 jaren.

Toen werd hij langzamerhand blind - in het land van de rijzende zon. Op 27 september 1963 werd ikzelf naar A'dam gezonden om daar in de vlieghaven twee China-veteranen op te vangen en over te hevelen van KLM op Sabena. Ze kwamen op hun 80ste jaar over de noordpool daar in de vroege morgen binnengevlogen: het tweespan Arnulf-Berchmans.

Toen zijn ze in het ziekenhuis binnengekomen en zijn ze ook begonnen in hun eigen verbeelding de lange documentaire af te draaien van hun eigen leven: Europa, China, Amerika, Japan met al de bijpassende en opwindende orkanen, vloedden, taifoens, tornado's, met de vervolgingen van rovers, van legers, van Japanners en van het rode regime, van alles wat men zo ontmoeten kan, niet in de stille westerse huiskamer, maar op de platte buiten van de grote wereld waar alles openstaat!

Pater Arnulf had het mij al lang voorspeld: ik blijf gaan en werken zolang ik daartoe de kracht en de gezondheid heb. Zijn humor inspireerde hem profetisch: ... en de twee laatste jaren van mijn leven, ga ik me voorbereiden op de dood. De dood heeft deze reus van geloof en deugd niet onvoorbereid gevonden. En wij die hier staan mogen even piëteitsvol namijmeren over dit grootste leven,

als een boom gegroeid heel zeker in een vorig tijdperk maar waarvan de kennis en vruchten blijven hangen en neerkomen over dit nieuwe tijdvak, dat misschien wat skeptisch staat tegenover deze klassieke Kerk. Missie- en wereldreuzen die het tijdsbeeld van drie-vierden 20ste eeuw beheerst hebben. Voor de aktuele jeugd mogen deze eerbiedwaardige figuren zeker een wekroep zijn - en misschien een zachte uitdaging. Hij ruste dan eindelijk bij O.L.Heer in vrede.

STRUBBELINGEN AANGAANDE DE PASTORALE VLEESTIENDE TE HANSBEKE

Tienden

Om de kerken en de parochiepriesters van voldoende inkomsten te voorzien stelde Karel de Grote (768-814) de betaling van de kerkelijke tienden verplichtend in geheel West-Europa. De horigen moesten een tiende deel van de opbrengst van de graangewassen (de grote tienden) en van de moeskruiden (de kleine tienden waaronder o.m. ook de vleestiende gerangschikt wordt) afstaan. Deze opbrengsten in natura (later omgezet in geld) moesten dienen voor het in stand houden van de parochiekerk, voor hulp aan de armen van de parochie en voor het levensonderhoud van de pastoor.

Van de invallen van de Noormannen, die West-Europa tijdens de periode 835-892 teisterden, maakten de wereldlijke heren gebruik om zich de kerkelijke tienden toe te eigenen.

Tijdens de 11e eeuw kwam dan een kerkelijke beweging op gang tot restitutie van de tienden. Door verkoop of schenking deden de heren allengs afstand van de tienden die meestal in handen kwamen van de grote kerkelijke instellingen, zoals abdijen en kapittels.

Nochtans waren sommige kleine tienden o.m. de vleestiende in het bezit gebleven van de pastoor of werden door hem herwonnen (1).

Vleestiende te Hansbeke

De pastoor van Hansbeke had naar oude gewoonte recht op een vleestiende die bestond uit de biggen- en lammertiende: van alle tien biggen of lammeren, die tijdens het jaar geworpen werden, kreeg hij er eentje.

De vleestiende werd niet altijd in natura betaald. Meestal konden de boeren met de tiendheffer, eventueel op zijn verzoek, een akkoord sluiten en het tiendrecht voor een bepaald bedrag afkopen. Soms verpachtte de parochieherder de vleestiende aan een derde die dan de tiende namens de pastoor voor eigen profijt inde.

De opbrengst van de vleestiende bleef nogal aan de lage kant omdat er te Hansbeke doorgaans slechts enkele kudden schapen waren en op de boerderijen weinig varkens, meestal nog voor eigen gebruik, gekweekt werden.

Uit bewaard gebleven archiefstukken (2) kan men afleiden dat op verschillende tijdstippen strubbelingen ontstonden aangaande de vleestiende.

1654

Blijkbaar ondervond Petrus Swevers, pastoor te Hansbeke vanaf 9 januari 1646, toentertijd enige tegenspraak omtrent het innen van de vleestiende.

Hij verdedigde zijn zaak met getuigenissen van inwoners die verklaarden dat de vleestiende naar oude gewoonte een recht van de pastoor was en zijn voorgangers, bij mensenheugenis, steeds deze tiende geprofiteerd hadden.

Een drietal (hoog)bejaarde personen getuigden over de "tijd van toen":

Willem Claeys, 81 jaar oud, die altijd op Hansbeke gewoond had, verklaarde op 13 mei 1654 dat de pastoor van Hansbeke vroeger *is geweest in possessie ende gewoonte van onder costuyme te hebben het thiende vigen als waerder thien geworpen waeren*. Zelfs als het aantal geworpen biggen kleiner was dan tien, sloten de landslieden met de pastoor een akkoord naar verhouding van het getal.

Hij zegde ook dat de pastoor *sonder eenighe tegensegginghe* vroeger jaarlijks een vet lam kreeg *op die pachthoeven daermen schaepen hield*.

Hij herinnerde zich dat een zekere pastoor, ongeveer 70 jaren geleden (lees circa 1585, toen Pieter Truwe pastoor werd), de lammeren van Jac(ob)us Mertens (3) en Matthys Hoefackere wilde *verthienden naer behoorelycke getalle*. De schaaapboeren kwamen uiteindelijk met de pastoor overeen *hem gevende eenich geldt ende een half tonne biers* en beloofden hem de volgende jaren jaarlijks een vet lam te leveren zoals men *op de prochie gewoon was te doen by voorleden tyde*.

Nicolays van Caneghem, 82 jaar oud, inwoner van Hansbeke, verklaarde eveneens dat ongeveer 70 jaren geleden Jacus Mertens en Matthys van Hoefackere met de pastoor een overeenkomst aangingen en hem beloofden *jaerelyckx te geven een vet lam gelyck alle die geene die op Hansbeke*

schaepen hielden ofte gehouden hebben, gewoon syn te doen ende tot noch toe gedaen hebben.

Hij voegde er aan toe dat Jacus Mertens benevens het vet lam *een halfve tonne biers ende eenigh geldt* gaf en Matthys van Hoefackere *veraccordeerde den pastor te geven dry lammeren.*

Susanne Taets, 65 jaar oud, wonende te Hansbeke, weduwe van Pieter Mieux, getuigde dat haar man ongeveer 40 jaren geleden (lees circa 1615) als pachter van de lammertiende namens de pastoor (Isaac Oerlemans) *ettelycke lammeren van Matthys Hoefackere, Gille van Kerrebrouck ende Jacus Mertens geceleert heeft* (klaren = inklaeren = de verschuldigde rechten doen betalen).

Enkele toenmalige pachters, allen inwoners van Hansbeke, bevestigden ook het recht van de pastoor op de vleestiende: Nicolays Kersse 59 j., Matthys Lamme 57 j., Gyllys Slock 54 j. en Tanneken Vandenbossche (geboren Anna Vanvincq) weduwe van Lieven Vandenbossche en van Stoffel Bruyssens. Ze zegden dat zij *aenden jegenwoordighen pastor hebben tot noch toe geobserveert* (bepalingen observeren = naleven) *ende onderhouden het gene voor desen op de voornoemde prochie onderhouden is geweest raeckende de biggen* en dat zij *aenden selven als aen syn voorsaeten hebben gegeven ende betaelt thiende viggens alsoo wanneer der thien waeren* en in geval er minder dan tien waren hebben zij *veraccordeert voor twee jaer een te betaelen ofte hem daer vooren te contenteren.*

Ook Susanne Taets, weduwe Pieter Mieux, en Nicolays van Caneghem ondertekenden het desbetreffende attest.

Tenslotte kwamen Lucas de Wilde 48 j., Gheert Martens fs Jaques 46 j., en de weduwe Thomas Lamme 63 j., allen inwoners van Hansbeke die schapen hielden, getuigen dat zij *t'allen jaeren hebben aenden pastor gegeven een vet lam het welke oock voor desen is geobserveert geweest.*

1682-1683

Een twintigtal jaren later ontstonden met Marten Le Febure fs Jan opnieuw onenigheden omtrent de pastorale vleestiende. Pastoor Swevers, die in 1681 tot deken van het district Deinze benoemd was maar te Hansbeke bleef wonen, pakte de koe bij de horens.

Op zijn verzoek gingen Laurens Debbaut en Jan Verstraeten op 19 oktober 1682 bij de in gebreke blijvende tiendplichtige om hem namens de pastoor-deken te vragen *ofte hij beliefte te voldoen aen het recht vande vleeschthiende, toecommende de pastorije van Hansbeke, over desen tegenwordighen saysoene ende jaere, voor soo veele hij hem aentreckt het deel van de scaepen hebbende onder het bewin ende bedrijf vande cudde die is onder Gerolf van Houcke.*

Le Febure hield zijn antwoord in beraad en vroeg aan de procureurs een kopie van het verzoekschrift en een *copie van d'attestatie die de pastoor saude hebben in dese saecke ten sijnen voordele.* Zijn aanmatigende houding kwam praktisch neer op een weigering tot betalen.

De pastoor-deken betrok Marten Le Febure voor de Raad van Vlaanderen, die dientengevolge gedagvaard werd om op 12 februari 1683 voor het Hof te verschijnen. Toen de verweerder niet opdaagde werd hij andermaal gedagvaard om op vrijdag 5 maart 1683 *te compareren voor de hooge ende moghende Heeren vanden Raede in Vlaenderen.*

Aan het Hof werden door de pleitbezorger(s) van de pastoor een zestal attestaties van inwoners van Hansbeke voorgelegd:

Francijne Hoefackere fa Jan verklaarde dat haar vader zolang hij een kudde schapen hield aan de pastoor de lammertiende in speciën vereffend heeft die zij zelf nog op de pastorie heeft afgegeven.

Gillis Vanderghinst, koster, getuigde dat hij dikwijls, namens de pastoor, verscheidene pachters verzocht de lammertiende te komen betalen, die deze zonder tegenspraak ter pastorie kwamen vereffenen.

Josijne Winne, weduwe van Christoffel De Munck, gaf te kennen dat ze 30 jaren op het kasteelgoed gewoond hebben en er een kudde schapen hielden, dat ze gedurende deze tijd aan de pastoor jaarlijks zowel de lammertiende als de biggentiende betaald hebben *ofte daer over veracordeert geweest sijn naer ouder gewoonte.*

Jan Couchuyt, slager te Hansbeke, verklaarde *dat hij ten huysse vande heer pastor verscheyde vette lammeren gedoot heeft als wesende thiende lammeren den pastor gegeven van die gone cudden scaepen hielden.* Hij voegde er aan

toe dat hij *oock verscheyde viggene heeft geslagen ten selven huuse vande pastor als wesende viggentiende.*

Guillame De Bruyne, 80 jaar oud, had vele jaren op de *prochie* gewoond bij de meier van Hansbeke, die twee kudden schapen had. Hij wist dat degenen die schapen hielden *aen den pastor de lammerthiende ende viggentiende moesten geven, ofte daer over accordeerden.* Hij herinnerde zich dat de pastoor eens *eenen vetten weer* (gesneden ram) kreeg tot voldoening van de vleestiende.

Tenslotte verklaarde Mattijs Lamme, 80 jaar oud, dat hij zekere tijd bij Jacques Martens *op het casteelgoed* heeft gewoond. Hij vernam *vande voornoemde Martens*, die een kudde schapen hield, dat volgens oude gewoonte aan de pastoor het *thiende lam* en ook de *viggentiende* moest gegeven worden.

Tegenover deze getuigenissen kon Marten Le Febure blijkbaar niets inbrengen. Hij gaf ook geen gevolg aan de tweede dagvaarding.

1766, 1771

Ook Jan Van Baeten, pastoor te Hansbeke vanaf 1761, kreeg te maken met weerspannige tiendplichtige(n).

In het parochiaal archief berusten nog twee *attestatiën*, de ene ondertekend op 21 december 1766 door Geeraet Standaert pachter van het kasteelgoed, de andere op 6 augustus 1771 door Jan Herman pastoor te Desteldonk:

Ick, onderschreven pachter van het casteelgoed der prochie van hansbeke, houdende schaepe, getuyge mits desen dat ick aen den heer pastor der prochie van hansbeke hebbe geleverd een vet lam alle de jaeren dat ick op het selve goet hebbe gewoont, in redemptie van het thiende lam dat den selven heer pastor toequam. In teeken der waerheyt hebbe dit onderteekent. Actum desen 21 xber 1766.

Geeraet Standaert

Ick onderschreven verclaere ende getuyge mits desen dat ick gewoont hebbe op de prochie van hansbeke ontrent achtendertig jaeren, negenthien jaeren

als onderpastor en negenthien jaeren als deservitor, dat ick op dien tijdt dat ick onderpastor geweest hebbe gesien hebbe dat den heer pastor in redemptie van de thiende van de lammeren heeft ontfangen van de schaepboeren een vet lam alle jaeren, en op den tijdt dat ick deservitor hebbe geweest dit selve hebbe genoten en ontfangen. In teeken der waerheyt hebbe ick dit onderteekent desen 6en augusti 1771

J.Herman, pastor in Desteldonk

Beide getuigschriften, die aan de onderschrijvers ter ondertekening voorgelegd werden, werden eigenhandig door pastoor Jan Van Baeten geschreven zoals blijkt uit de vergelijking van het handschrift met andere teksten in het parochiearchief.

Conclusie

Deze enkele voorvallen uit de 17e en 18e eeuw tonen aan dat het recht van de pastoor op de vleestiende niet altijd zonder tegenspraak werd gedoogd. De tiendbelasting op graangewassen en moeskruiden werd immers als een dusdanige last aangevoeld dat geen enkele supplementaire tiende, hoe klein zij ook was, door de parochianen nog kon aanvaard worden.

Sommigen weigerden zelfs de vleestiende te betalen en moesten gerechtelijk daartoe gedwongen worden. Uit de schaarse gegevens lijkt het alsof uitsluitend zoniet doorgaans schaaapboeren, in casu de lammertiende, aanvochten. Wegens de toen nog beperkte kweek van varkens op de boerderijen was het tiende biggen misschien wel een zeldzaamheid zodat strubbelingen betreffende de biggentiende derhalve eerder uitbleven.

Ook schijnt het alsof vooral de nieuwe parochieherders, in de eerste jaren van hun pastoraat, op de proef gesteld werden. De pastoors lieten blijkbaar niet aan hun tiendrecht tornen. Een vet lam betekende ook voor hen een voorraad vlees in de kuip, de vergoeding in speciën was een zekere aanvulling van hun karig inkomen.

Albert MARTENS, Gent

Noten.

- (1) A.DE VOS, *Geschiedenis van Ertvelde*, Ertvelde 1971, p. 156-157.
L.STOCKMAN, *Geschiedenis van Aalter*, Aalter, 1980, p. 109.
- (2) Parochiaal Archief Hansbeke.
- (3) Jacob Martens was pachter en brouwer op het kasteelgoed, het neerhof van het gesloopte laat-middeleeuws kasteel, gelegen aan de huidige Vaartstraat alwaar, naast het ingangshekken, in 1848 de Philomenakapel gebouwd werd.

STEUNENDE LEDEN 1994

Braet André,	Erebodegem
de Bousies Boudewijn,	Hansbeke
De Pauw Wilfried,	Nevele
Duerinck Alfred,	Nevele
Lemey Julien,	Gent
Romain François,	Erebodegem
Strobbe Pierre,	Gent
Van Welden Marijke,	Etikhove
Verhaeghe Hugo,	Merendree

EEN NEVELSE HEKS DOODGEFOLTERD (1624)

Op 29 april 1625 bekomen Jooris D'Hondt, Joos de Meyere en Jan van Speybroeck, respectievelijk baljuw, burgemeester en schepen van Nevele, gratieverlening van de Vorst (1).

Het feit, waarop die gratie betrekking heeft, kan omschreven worden als medeplichtigheid (door onachtzaamheid in het ambt) aan de foltering van een vermeende heks, Pieryne Daneels, echtgenote van Loys Winckelhaeck, inwoner van Nevele, gestorven tijdens de tweede nacht van haar foltering.

Over de feiten zelf, die aan Pieryne Daneels ten laste gelegd waren, vinden we geen concrete informatie in het dossier van gratieverlening. Er is alleen sprake van *plusieurs indices et véhémentes présomptions du crime de sortilège, dont elle était suspecte*, d.w.z. verscheidene aanwijzingen en sterke vermoedens van toverij.

Het was de baljuw van Nevele die ambtshalve de criminele procedure tegen haar had ingezet. Het blijkt wel dat burgemeester en schepenen terdege de raad hadden ingewonnen van diverse deskundigen (advocaten), om te weten wat hen te doen stond. En de *vermoedens van schuld* tegen de verdachte moeten sterk genoeg geweest zijn om tot gevangenneming en beschuldiging van de verdachte over te gaan.

Allereerst was Pieryne Daneels op *duivelsteken* onderzocht door een beëdigd chirurgijn en die had bevonden *qu'elle estoit en deux endroits stigmatisée du signal du diable*. Daarop werd beslist over te gaan tot de ondervraging, en zo nodig de foltering van de verdachte. Maar inzake foltering hadden die van de Wet van Nevele helemaal geen ervaring (*comme telle torture estoit nouvelle et incognue aux suppléants pour n'estre gens de pratique inversés de loix*) en daarom beslisten ze de hulp in te roepen van een beroepsbeul (*l'officier des hautes oeuvres*) om de foltering deskundig volgens de regels te laten verlopen. Ze zagen hierbij echter over het hoofd dat ook een advocaat moest aanwezig zijn. De foltering - zoals nog zal blijken - was bijzonder hard en wreed, maar toen ze meenden hierover aan de beul een opmerking te moeten maken, werden ze afgesnauwd (*hij kende immers zijn job en wist wat er moest gedaan worden om de heks tot bekentenissen te dwingen*) en toen lieten ze maar begaan..., tot het te laat was.

Het dossier bevat een lijst van de *poincten ende tichten* die aan baljuw, burgemeester, schepen en griffier (2) van Nevele ten laste werden gelegd. Deze *akte van beschuldiging*, door de Procureur-generaal (3) op 11 december 1624 opgesteld, is een bijzonder interessant stuk, omdat het ons duidelijk laat zien hoe de *scherpe ondervraging* (d.i. foltering) is verlopen.

Daaruit (en ook uit nog andere dossierstukken, zoals de beschrijving van de feiten in het genade-verzoek zelf) blijkt nl. dat de beul de verdachte vastbond met een van binnen gepinde halsband (*un collet de fer pointu, serré au col*); ze werd op een stoel gezet, met gebonden voeten, voor een laaiend vuur. Maar de verdachte begaf niet: in plaats van te bekennen, begon Pieryne Daneels te zingen (*au lieu de confesser... a commencé à chanter à plaine gorge, apparament impassible*). Daarop werd de foltering voortgezet door haar te doen plaats nemen op een driepikkel (met scherpe punt) en door geseling. Tijdens de tweede nacht van dit verhoor stierf Pieryne, na enkele verwensingen te hebben uitgesproken (*après quelques abominables propoz*)...

De fout van baljuw, burgemeester en schepen van Nevele was, volgens de Procureur-generaal, tweeërlei: enerzijds het niet toepassen van de juridische vormvereisten bij de afwikkeling van de criminele procedure en anderzijds het niet ingaan tegen de verregeande wreedheid van de beul. Of om het in de eigen woorden van de Procureur-generaal zelf te citeren:

- (omdat zij, bij de gevolgde procedure tegen) *Pieryne Daniels, haerlieder ghevanghene om crym van tooverye, hemlieden niet en hebben ghereguleert naer uytwysen van de ordonnancien daerup ghepubliceert*:
- (hun medeplichtigheid aan de dood van het slachtoffer was evident, want) *by haerlieder ghedoochsamheyt is gheschiet dat de voornoemde Pieryne soo extraordinairelyck, vreedelyck, onredelyck ende onmeynschelyck ghehandelt ende ghetraiteert is gheweest, niet alleene by vigilie ofte waecke door middel vanden halsbant, daerinne zy ghestelt is gheweest, nemaer oock by het accumulieren ende toevoeghen van noch drye ander specien van pyne ofte torture al op eenen tyt, te wetene van lanczaeme adustie (verschroeiing) metten viere (vuur), van fustigaetie (geseling) met scherpe roeden op haer bloot lyf so van vooren op de boesemen, aermen ende andere haere leden, als van achtere daer in eenen nacht gheduerende ten minste tot vier bessemen verslegghen zyn gheweest, metgaders van tzitten op tscherp van een drypickel, de voeten ende beenen vande aerde ghebonden ende ghereckt, in zulcken wys dat de voornoemde patiente*

vander zelve excessie ende exorbitante (buitensporig) torture besweken ende daerinne ghestorven is.

In het dossier zit ook een samenvatting van de vaststellingen van de lijkschouwing, waarvan we de gruwelijke details onvermeld laten, maar waaruit blijkt hoe de beul inderdaad - door een combinatie van folteringen: de halsband, het geleidelijk opdrijven van de hitte, de geseling met roeden (vier bezems werden op één nacht op haar lichaam kapotgeslagen!) en de pijniging op een scherpe driepikkel - op een *buitengewoon wrede, onredelijke en onmenselijke* wijze te werk is gegaan.

Dit is alles wat we uit het dossier zelf kunnen halen. Over het slachtoffer zelf vinden we niets vermeld en het protocol van het *scherp examen* (dat allicht einde november - begin december 1624 plaatsvond) ontbreekt in dit dossier. Mogelijk is in het archief van het Land van Nevele ergens nog het dossier van het heksenproces zelf bewaard gebleven?

Voor zover ons bekend, is het geval van Pieryne Daneels in de bestaande literatuur over hekserij en heksenvervolging totnogtoe onbekend gebleven. Het behoort alleszins niet tot de fraaiste bladzijden uit de geschiedenis van Nevele. Maar het is bekend dat het eerste kwart van de zeventiende eeuw een "hoogtepunt" vormde in de bestrijding van de hekserij.

Dr. Paul HUYS, Drogen

Noten

- (1) Algemeen Rijksarchief Brussel, Archief Geheime Raad - Spaanse periode, nr. 955 (Remissies a° 1625), dossier George de Hondt en cons.
- (2) Ofschoon de aanvraag tot gratieverlening (dd. 27 maart 1625) enkel uitgaat van *George de Hondt, bailli, Josse de Meyre, bourgmestre*, en *Jehan van Speybrouck, échevin* is de lijst van *pointen ende tichten* ook sprake van Pieter van Alstein, de griffier van Nevele.
- (3) Guillaume Jacobssen. (Volgens J.BUNTINX, *Inventaris Archief Raad van Vlaanderen, dl. 1*, 1964, blz. 73 zou Jacobssen pas op 20 januari 1628 procureur-generaal geworden zijn).

HET WANDKAPELLETJE IN DE HAMMESTRAAT TE HANSBEKE

Zoals op andere parochies is het ook te Hansbeke een traditie dat parochianen en de gemeente, op een welbepaalde avond in de maand mei, in de wijk aan de kapel van O.L. Vrouw bijeenkomen om er, samen met een parochiepriester, een tientje te bidden en een Marialiedje te zingen (1).

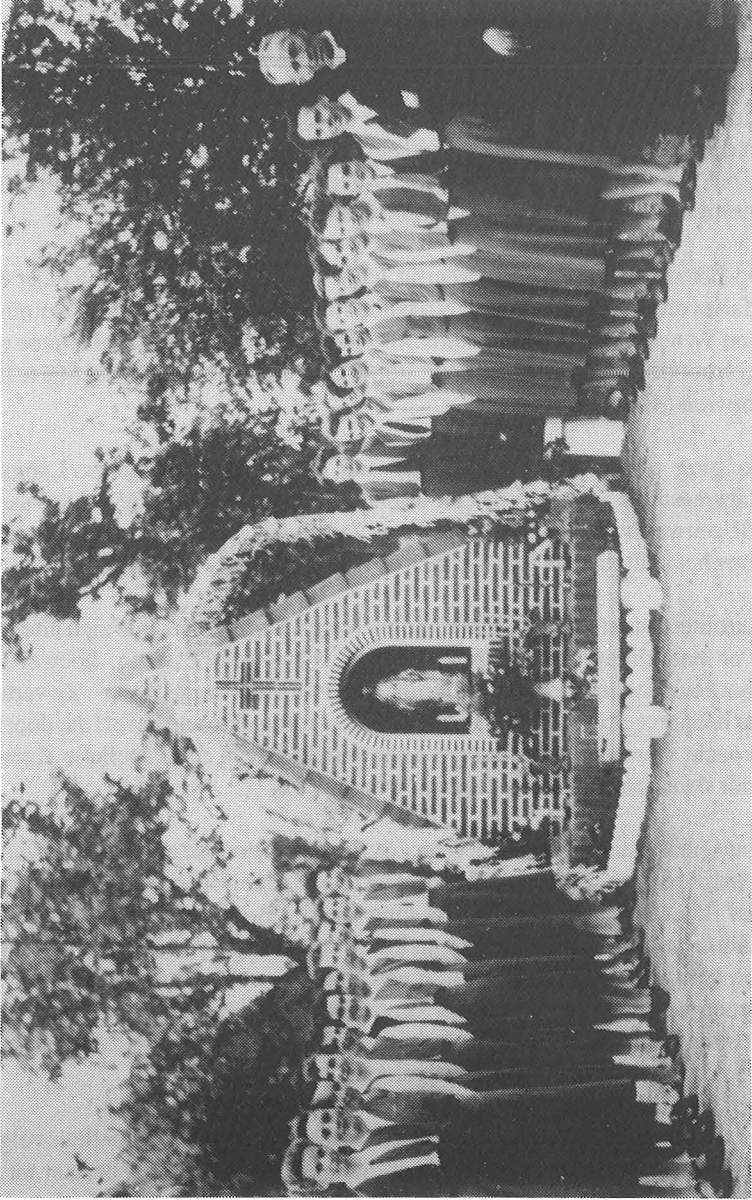
Op het einde van de jaren veertig namen ook B.J.B.-meisjes (2) aan deze Mariaverering deel. Tijdens zo'n landelijke Mariahulde betreunde Antoinette Van Vynckt (3), leidster van de B.J.B.-meisjes, dat er op de wijk Hamme waar zij woonde geen Mariakapelletje stond. Ze nam het initiatief er eentje te laten bouwen (4).

Ze ging vooreerst op zoek naar een geschikte bouwplaats. Langs de Hammestraat bemerkte ze een driehoekig grondoverschotje palend aan de 18e eeuwse hofstede (5) die aan René Van Vynckt te Gent (6) toebehoorde en door het echtpaar Michel Vermeire-Irma Beelaert bewoond werd (7).

Antoinette nam poolshoogte bij de pachteres. Deze verheugde zich uitermate over het initiatief en beloofde haar daadwerkelijke steun, hoewel haar voorkeur uitging naar een veldkruis "O Kruis, mijn enige Hoop". Ze vertelde dat het perceeltje grond langs de straat deel uitmaakte van het erf dat door hen gepacht werd en de toelating tot het oprichten van een kapelletje eigenlijk door de eigenaars moest gegeven worden (8).

Antoinette treinde naar Gent waar ze vriendelijk door de eigenares ontvangen werd die onmiddellijk met het opzet instemde en zelfs een eerste bouwsteentje van 1.000 fr. gaf. Enthousiast ging de B.J.B.-leidster vervolgens in de Hammestraat van huis tot huis en kreeg van iedereen, naar eigen vermogen, een handgift. De bijeengegaarde geldsom was echter ontoereikend om een stenen wandkapelletje, zoals er eentje na de tweede wereldoorlog langs de Rostraat gebouwd werd, te bekostigen. Maar het tekort aan geld werd vrijgevig door Irma Beelaert bijgelegd.

Leon Verthriest, bouwondernemer te Hansbeke, bouwde het kapelletje volgens een eigen ontwerp, vermoedelijk in de lente van 1950. Het bestaat uit een tuitvormige wand (totale hoogte 2,95 m, breedte 1,65 m) ter dikte van twee

en een halve steen, opgetrokken in streklagen van rode baksteen 22 x 10,5 x 4 met grijze voeg. De tuit is afgedekt met halfronde nokpannetjes, een rij gevelpannen en twee rijen platte dakpannen. In de wand is een rondbogige nis uitgespaard, afgesloten aan de frontzijde met een vast beglaasd raam, aan de achterzijde met een scharnierend luikje. Boven de nis, in de tuit van de wand, vormen uitkragende bakstenen een kruis (afb. 2).

Het kapelletje is toegewijd aan Onze Lieve Vrouw Onbevlekt Ontvangen. Aanvankelijk stond een statig Mariabeeld in de blauwgeverfde muurholte op een houten sokkel met titel "O.L.V. Onbevlekt Ontvangen". Momenteel staat er een klein gipsen O.L.Vrouwbeeldje met het ingeduffelde Jezuskind op de armen.

Vóór het kapelletje bevindt zich een arduinen knielbankje op twee cilindrische zuiltjes, eertijds ook nog een witgeverfde lage omrastering in beton omheen een voortuintje met groen.

Op een meiavond, waarschijnlijk in 1950, werd het kapelletje (versierd met een ereboog van bloemen door het echtpaar Michel Vermeire-Irma Beelaert) ingezegend door pastoor Willem Van De Putte in aanwezigheid van de gemeente en van een talrijke groep B.J.B.-meisjes in uniform. De parochieherder hield vooraf een korte toespraak waarin hij het initiatief tot het bouwen van het Mariakapelletje loofde en allen bedankte die in de kosten hadden bijgedragen.

Na de inzegening vormden de B.J.B.-meisjes een erehaag voor een gelegenheidsfoto (afb. 1).

Linkse rij van voor naar achter:

1 Marcella Muys, 2 Maria Tollens, 3 Jacqueline Van Vynckt, 4 Maria Verhelst, 5 Mariette Verhelst, 6 Noëlla Goorman, 7 Yolande Van Couter, 8 Gabriëlle Maenhaut, 9 Simonne Roets, 10 Odette Van Couter, 11 Arlette Martens.

Rechtse rij van achter naar voor:

12 Agnes Bauwens, 13 Christiane Peltijn, 14 Godelieve Muys, 15 Cecile Gillis, 16 Jeanine Van Vynckt, 17 Susanna Gaudissabois, 18 Christine De Muer, 19 Jeanine Rots, 20 Edith Santens, 21 Anna Tollens, 22 Antoinette Van Vynckt, 23 E.H. Willem Van De Putte, pastoor.

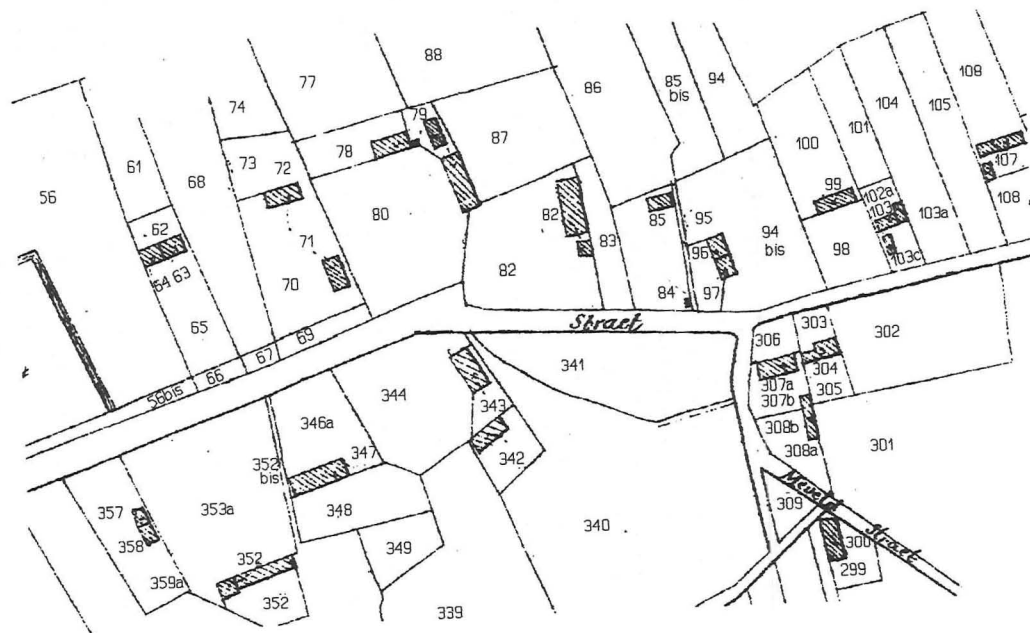

Zolang het echtpaar Vermeire-Beelaert de hofstede bewoonde, zorgde Irma voor de opsmuk van het kapelletje en de opkuis van het omliggend pleintje. Tegenwoordig ligt het perceeltje er verwaarloosd bij. Ook het kapelletje wacht op een opknapbeurt.

Albert MARTENS, Gent

Noten.

- (1) Hansbeke telt vier toegankelijke Mariakapellen: het kapelletje in de Veldstraat (nu Warandestraat 31) (toegewijd aan O.L.Vrouw-Noodzoekt-Troost), de kapel in de Dorpstraat (nu Hansbekedorp 51) (ter ere van O.L.Vrouw van Lourdes), het kapelletje op de hoek van de Ommegangstraat en de Reibroekstraat (ter ere van O.L.Vrouw Onbevlekt Ontvangen) en de kapel op de hoek van de Reibroekstraat en het Driesstraatje (toegewijd aan O.L.Vrouw van Smarten).
- (2) B.J.B. = Boerinnen-Jeugd-Bond
- (3) Antoinette Van Vynckt, dochter van René en Irène Van Couter, werd op 20.12.1928 te Hansbeke geboren. Ze huwde er op 25.01.1955 met Richard De Meulenaere (†). Ze wonen in de Vosselarestreet 71 te Landegem waar ze een bedrijf van autocars en ceremoniewagens uitbaten.
- (4) Nog in 1945, na de bevrijding, was er langs de Rostraat door de buurtbewoners een wandkapelletje gebouwd uit dankbaarheid tot O.L.Vrouw. (A.MARTENS, *Vijftig jaar geleden: Een Mariawandkapelletje als dankbetuiging*, in *Het Land van Nevele*, jg. XXIII (1992), afl. 2, p. 138-141).
- (5) De eiken schoorsteenmantel in de leefkamer van de woning draagt het jaartal 1788.
De hofstede (nu Hammestraat 21) met bijhorende akkers en meersen wordt sedert een 7-tal jaren gepacht door het echtpaar Eddy Henderickx-Greta Truyen, afkomstig uit de Antwerpse kempen. Het jonge gezin telt vijf kinderen.
- (6) René Van Vynckt, zoon van Serafin en Maria Martens, werd te Hansbeke geboren op 07.07.1884. Hij huwde te Lotenhulle op 03.08.1911 met Louise Claerhout (°Lotenhulle 17.05.1889-†Gent 06.10.1961), dochter van Henri en Leonie De Schuyter. Hij vestigde zich als wisselagent met kantoor in de Kortrijksesteenweg te Gent. Hij overleed te Gent op 14.04.1949. Het echtpaar had zes kinderen: Henri, Carlo, Albert, Leon, Marie-Louise en Jeanne.

Detail uit de kadastrale kaart van Popp (1864)

De hofstede met meersen en bijhorend zaailand behoort heden ten dage toe aan de weduwe Leon Van Vynckt, geboren Henriette Delie.

- (7) Michel Vermeire, zoon van Jules en Emilie Van Vooren, werd op 11.07.1905 te Hansbeke geboren. Hij huwde te Drongen op 09.04.1947 met Irma Beelaert (°Drongen 09.01.1916), dochter van Alfred en Pharaïlde Frederick. Ze runden een landbouwbedrijf, ter grootte van 22 ha, met drie paarden. Reeds in 1958 gingen ze rentenieren in de Brouwerijstraat te Landegem.
- (8) Aangaande het eigendomsrecht op het grondoverschotje bestond blijkbaar enige verwarring, wellicht omdat de bomen langs de straatkant bij de hofstede behoorden en het perceeltje soms door de pachters gebruikt werd voor het tassen van een stro- of hooimijt. Volgens de kadastrale kaart van Popp (1864) heeft de Hammestraat ter hoogte van de percelen nrs B80 en B82 een plaatselijke driehoekige verbreding (afb. 3). Deze strook grond binnen de rooilijn (grens) van de buurtweg behoort vanouds tot de zachte berm van de straat, die in vroegere eeuwen een onregelmatige breedte bezat, zoals nog blijkt uit de *figuratieve caerte* van Hansbeke opgemaakt in 1700 door landmeter Joos De Deken senior. Het perceel, waarop het kapelletje en later ook nog een cabine van de electriciteitsmaatschappij opgericht werd, is uiteraard gemeentegrond, eigendom van de gemeente. Volgens de kadastrale legger (artikel 150) waren de percelen B77 (weide), B78 (tuin), B79 (huis, stallingen en schuur), B80 (boomgaard), B87 (tuin), B88 (boomgaard) en B89 (land) in 1864 eigendom van de gezusters Regina en Monica Martens, ongehuwde dochters van Jacob en Livina Catharina Maenhout.
- (9) Hartelijk dank voor hun gewaardeerde medewerking aan: Irma Beelaert, Eddy Henderickx, Arlette Martens, mijn zuster Jeanne, Antoinette Van Vynckt, Michel Vermeire en Aimé Verthriest.

DE DICHTER RICHARD MINNE OVER CYRIEL BUYSSE

De journalist Richard Minne (1891-1965) was van huis uit een Gentenaar, maar woonde het grootste deel van zijn leven buiten die stad, m.n. sinds 1928 in Sint-Martens-Latem. Voordien was hij werkzaam als landbouwer in Waarschoot en Baarle-Drongen. Een korte periode - vlak na zijn huwelijk - woonde hij zelfs in kamers boven een herberg in Bachte-Maria-Lerne (1927-28).

Vooral tussen de twee wereldoorlogen was Minne bedrijvig als letterkundige, wat resulteerde in de driejaarlijkse staatsprijs voor proza in 1946.

Minne en Buysse (1859-1932) zijn weliswaar geen leeftijdsgenoten, maar wel streekgenoten, met veel belangstelling voor de natuur. Zij schreven enkele mooie passages over de Leie. Jan Van Esbroeck zette Minne's bekende Leiegedicht *Van op de hoge brug* zelfs op muziek. Het is op zich een startpunt voor een vergelijking tussen beide auteurs (1).

Wanneer de jonge Richard Minne literair actief werd, ergens dichtbij Wereldoorlog I, was Cyriel Buysse al een man van middelbare leeftijd, die toen al talloze romans, toneelstukken en verhalen geschreven had.

Op het eerste gezicht hebben beiden weinig affiniteiten met elkaar. Buysse was een telg van een liberale fabrikant uit Nevele, Minne de zoon van een kleinburger uit Gent.

Buysse was een wereldreiziger en reeds vroeg een autobezitter. Minne kreeg men slechts met veel moeite weg uit Vlaanderen, hoewel hij ooit een reisbeurs kreeg van het ministerie.

Buysse schreef duizenden bladzijden proza. Minne heeft eerder een hors d'oeuvre dan een oeuvre, en dan nog voornamelijk poëzie.

Wat hebben beiden wel gemeen? Zij behoorden tot het ras van de gedisciplineerde burgers, maar met een vleugje anarchisme en een geut weerspanningheid, zeker in hun jonge jaren. Volgens de criticus en essayist Herwig Leus bestaat er in Vlaanderen een literaire undergroundtraditie die begint bij Zetterman over Vermeersch en Buysse, tot Van Ostaijen, Minne en Elsschot (2). Kortom, zowel Buysse als Minne zijn essentiële schakels van een ketting.

Richard Minne heeft de oudere Buysse verschillende malen ontmoet en diverse keren over diens werk geschreven, meestal in briefvorm naar zijn vriend R.Herreman.

Uit de volgende passage uit een artikel en daterend 1929 blijkt een lichte (zelf)spot, maar ook ontzag voor de Nevelse schrijver: *Wie, van de Gentenaars met literaire bevestigingen, is er (Buysse's houten werkhuisje op de Molenberg) niet eens rondom geslopen, in de vage hoop zijn bewoner eens tusschen vier oogen te zien? Mij is het, helaas! nooit gelukt. Telkens tufte Cyriel mij in zijn torpede voorbij of zijn groote, logge hond, kwam met onvriendelijke bedoelingen achter den pinnekensdraad naar mijn Zondagsche broek gesprongen.* (3)

In hetzelfde artikel vindt Minne dat Buysse *Een van de weinige auteurs is waarmee we de landsgrenzen kunnen oversteken.*

In brieven aan R.Herreman had Minne af en toe kritiek op het gebruik van dialect in het werk van Buysse.

Het blijkt vooral problematisch te zijn bij vertalingen meende Minne. Het beperkt ook de lezerskring. Elders zal Minne deze kritiek nuanceren en de universele waarde van Buysse benadrukken.

Gedicht over Cyriel Buysse

Dhr. Y.T'Sjoen, wetenschappelijk medewerker van de Gentse Universiteit bezorgde het volgende ongepubliceerde gedicht van Minne over Buysse, dat de titel draagt: *Van Hoogten en Laagten of Opdracht aan Cyriel Buysse* (4).

*Gij rijdt per auto, Cyriel,
en wij per fiets.
gij neemt veel plaats in
en wij niets.*

*Gij jaagt veel stof op
langs de baan,
maar wie ziet de arme
fietsers staan?*

*Gij tuft den heuvel op
gelijk een halve God
maar wij staan aan den voet
ons beenen zijn kapot.*

*Daar hooggezeten in
uw glazen kast
schrijft gij een boekken
als het past.*

*Wij doen dat 's avonds
na ons uur.
Het wordt vermoeiend
op den duur.*

*En ik geloof dat
vrijheid + automobiel
een soone som geeft
die mij ook beviel!*

Richard Minne (1957)
(Foto uit "Monografieën over Vlaamse Letterkunde",
Richard Minne, De Dichter)

Kortom, het is een sarcastisch, bijna vernietigend gedicht. Richard Minne maakte overigens toen een moeilijke periode mee. Hij was in de jaren twintig op het toppunt van zijn creativiteit. Tegelijkertijd werd dat getemperd door de dagdagelijkse zorgen van bijna armoede en werkloosheid.

Hoezeer moet Minne verlangd hebben naar een positie zoals de welstellende burger Buysse had. Hij wist wel dat dezelfde Buysse in zijn jonge nonconformistische jaren ook geldzorgen kende, en toen zijn authentiek naturalistisch proza schreef.

“Leve Buysse, maar weg met al die windhanen”

Ter gelegenheid van een grootse viering van Buysse in 1929 komt Minne in een brief scherp vrolijk-kwaad uit de hoek. *Naar ‘t Buysse-jubileum kom ik niet. Leve Buysse, maar weg met al die windhanen! Overigens, geen geld. Ik begrijp geenszins het verband Buysse-Brussel. Wat heeft Brussel daarmee te zien? Er is maar één stad waar hij kan gevierd worden, dat is Gent, en beter nog ware Nevele-Hul. Dat is vieren, maar nu is het een pronkpartij. Er heerst tegenwoordig een soort centralisme in het literaire leven dat ik betreurenswaardig vind. ‘t Is al Brussel of Antwerpen dat de klok slaat. Dood aan de provincie. En wat een idee om Buysse te vieren met een banket van 100 (honderd) fr. Al zijn vereerders zijn arme luizen. Dat moest geschieden met een mossel-en-friet-diner tegen 7,50 fr. in ‘t feestpaleis te Gent. We hebben nu eens een volksschrijver en de viering wordt voorbehouden aan snoezen en sybarieten.* (5).

Dit is de ware toon van Minne.

Elders schrijft en waarschuwt hij: *Ginds op zijn Molenheuvel zit Cyriel Buysse die ‘Het Gezin van Paemel’ geschreven heeft. Wel, die is ook inschikkelijker geworden met de jaren. Het leven gaat zijn gang.* (6).

Minne is dan wel één van de vele literaire persoonlijkheden die in Gent op 29 juli 1932 de begrafenis van Buysse komt bijwonen.

Essay over Buysse (7)

In een periode dat Cyriel Buysse zowat uit het literaire gezichtsveld was verdwenen schreef Minne een korte monografie over de Nevelse auteur, in de reeks *Monografieën over Vlaamse Letterkunde* (7), iets wat ongetwijfeld mee

Cyriel Buysse
(Foto E.Barbaix, Gent)

de Buysse-revival heeft gestimuleerd. Het boekje verscheen in 1959, honderd jaar na de geboorte van Buysse. De vraag kwam van Karel Jonckheere, die werkzaam was op het toenmalige Ministerie van Openbaar Onderwijs, maar gebeurde zeker ook uit bewondering voor de schrijver. Toch heeft het opstellen van die inleiding van amper zes bladzijden hem naar verluidt enorm veel moeite gekost. Toen de tekst verscheen was Minne 68 jaar oud. In 1954 was hij ernstig ziek geweest. Het is zowat zijn laatste semi-literair werkstuk geworden.

Volgens Jeroen Brouwers is in dit met veel bloed en zweet in elkaar geknutseld opstelletje niets meer van de oude klank terug te vinden (8).

In Cyriel Buysse zag de Minne van 1959 niet alleen een verteller, weliswaar gebonden aan een bepaald milieu, doch ook een ironist en een mens die *als bourgeois zo een klare kijk op de dingen had*.

Hieronder nemen we enkele citaten over uit de monografie die Minne's visie over Buysse samengebald weergeeft:

De wereld van Buysse is deze der tastbare, zintuiglijke realiteit. Een plompe, niet geselectioneerde weergave dezer realiteit volstaat niet om literatuur te scheppen. De werkelijkheid moet uit een bepaalde hoek gezien worden. Kwestie van perspectief. Hierbij kan ofwel het komisch ofwel het ironisch element domineren, zonder dan nog van het sentimentele of het tranige te spreken. Bij Buysse treft men én het tragische én het ironische aan. (...)

Hij is de boekhouder der menselijke passies. Hoog op zijn Molenberg gezeten overschouwt hij de mensen en de toestanden als een volkomen objectief waarnemer. Hoog op zijn Molenberg, de schrijver moet zich inderdaad van zijn personage weten te distantieren. Hij kan weliswaar sympathie voor hen koesteren doch zich met hen als 't ware vereenzelvigen en zich als hun advocaat aanstellen, dat zal hij in geen geval.

Zo niet komt hij in de propagandaliteratuur terecht. De schrijver - de realistische schrijver in de eerste plaats - is veeleer de deurwaarder die met een stille en verbeterende glimlach de dingen opneemt. Cyriel Buysse behoort nog tot de generatie die geen theoretische rechtvaardiging nodig had vooraleer zich aan 't schrijven te zetten. (...)

Het oordeel der tijdgenoten van Buysse en ook dit van de daaropvolgende generatie is zogoed als eensluidend: een representatieve figuur in de Vlaamse letteren waaraan hij een ruimere adem en een sterkere polsslag heeft bezorgd.

Deze nogal eenzijdige lofbetuiging wijkt enigszins af van bepaalde kritische noten die Minne drie decennia voordien neerschreef, maar is tegelijk een verderzetting van toen reeds geponeerde stellingen.

Minne hechte in voornoemde monografie reeds veel belang aan de ironie in het werk van Buysse. Nog in 1962 schrijft hij de volgende bedenking neer: *De betekenis van Buysse als realistisch schrijver, daarover zijn allen het eens; jaja. Maar het ironisch facet van zijn oeuvre, daar werd, dunkt me, tothiertoe onvoldoende de aandacht op gevestigd. Geloof me, herlees de ironist Cyriel Buysse* (9).

Drie jaar later overleed Richard Minne. Hij had zijn geestesgenoot ruim dertig jaar overleefd.

Stefaan DE GROOTE, Bachte-Maria-Leerne

Noten

- (1) Voor wie zich nog intenser in de artistieke relatie wil verdiepen verwijs ik graag naar de tekst "*Van hoogten en Laagten*" die in 1994 verschijnt in de *Cyriel Buysse-mededelingen*, nr. X. Het artikel is van Yves T'Sjoen.
- (2) H.LEUS, *Geniaal... maar met te korte beentjes*, De Arbeiderspers, Amsterdam, 1969, blz. 113.
- (3) R.MINNE, *Hoe Vlamingen Cyriel Buysse bewonderen*, in *Vandaag, Vlaamsche Half-Maandelijksche kroniek*, nr. 15 (15 september 1929), blz. 329.
- (4) Uit de nalatenschap Richard Minne, AMVC, M656/H I, ongenummerd.
- (5) R.MINNE, *Wolfijzers en schietgeweren*, A.Manteau, Antwerpen, 1988, blz. 123.
- (6) J.BROUWERS, *De bierkaai, kladboek 2*, De arbeiderspers, Amsterdam, 1980, blz. 75 en 76.
- (7) R.MINNE, *Cyriel Buysse*, in *Monografieën over Vlaamse Letterkunde*, Ministerie van Openbaar Onderwijs en A.Manteau, Brussel, 1959.
- (8) J.BROUWERS, *De Troost van het eigen lied*, in *Vrij Nederland*, 25 maart 1989.
- (9) R.MINNE, *Dertig jaar geleden*, in *Pro en Contra*, Het Geestesleven, Vooruit 02.08.62.

**NOG ENKELE WISSEWASJES UIT
HET MODERN KERKARCHIEF VAN MERENDREE**

Merendree onder dekenij Zomergem (1917)

Op zondag 2 september 1917 werd in de goddelijke diensten de volgende bisschoppelijke brief afgelezen:

Emilius Joannes Seghers, door de barmhartigheid Gods en de Genade van den H.Apostelijken Stoel, Bisschop van Gent, aan allen die deze zullen lezen, zaligheid en zegen in den Heer

Beoogende de meerdere eere Gods en het geestelijk welzijn Onzer diocesanen

Gebruik makende van Onze bisschoppelijke macht

Gehoord hebbende Onzen Synodalen Raad

Hebben Wij goedgevonden de nieuwe dekenij van Somergem in te richten die de volgende parochiën zal bevatten: Bellem, Knesselare, Lovendegem, Meerendré, Ronsele, Somergem en Ursel.

Wij gebieden dat de inwoners van bovenvermelde parochiën voortaan als hunnen Deken zullen aanzien den Zeer Eerwaarden Heer Emilius Gustavus Back en al zijne wettige opvolgers, en aan hem, in het uitoefenen zijner bediening, zullen gehoorzamen alsook hulp en bijstand bieden.

Dit besluit zal afgelezen worden den Zondag 2 September 1917 onder al de missen op den predikstoel in de parochiale kerk van Meerendré en in de archieven dier kerk bewaard blijven.

Gegeven te Gent, onder Ons handteken, Onzen zegel en de tegenteekening van Onze Secretaris, den 26 Augustus 1917.

*+ Emilius Joannes
Bisschop van Gent*

*Op bevel van Zijne Doorluchtige Hoogwaardigheid
Clemens Ledegen
Kanunnik-Secretaris*

Vastenblok (1926)

In het jaar 1937 stortten de parochianen tussen 21 maart en 18 april (Pasen viel op 28 maart) 416,75 fr. in de vastenblok en in 1938, tussen 5 en 29 april 396,35 fr. Het offerblok werd doorgaans dagelijks geleid.

Toen men op Pasen 1926 verwaarloosde het offerblok onmiddellijk na de H.Mis te lichten, was een gauwdief er als de kippen bij. Hij ontvreemde *met een lijnstok* ongeveer 40 à 50 fr.

Stoelgeld (1934)

Volgens een besluit van de kerkfabriek op 7 januari 1883 ontving de stoelenzet(s)ter, als vergoeding voor het ordelijk zetten van de kerkstoelen en het ophalen van het stoelgeld tijdens de kerkelijke diensten, 10% van de opbrengst. In zitting van 7 januari 1934 werd door de kerkraad bovendien een verdienste toegekend van een frank per abonnement voor *zitsels en eigen stoelen* van de parochianen.

In de jaren dertig was Trezeke stoelenzetster. Pastoor René Van Rechem (1916-1938) noteerde zorgvuldig de opgehaalde stoelgelden in een schriftje. In 1934 bedroeg de totale opbrengst van de kerkstoelen 5.320,40 fr. Stoelgeld werd ingezameld op alle zondagen en op de volgende feestdagen: 1 januari, driekoningendag (6 januari), O.L. Vrouw Lichtmis (2 februari), O.L. Vrouw Boodschap (25 maart), tweede Paasdag, O.L. Heer Hemelvaart, tweede Sinksendag, H. Sacramentsdag, Sint-Pietersdag (29 juni), feestdag H. Radegundis (13 augustus), O.L. Vrouw Hemelvaart (15 augustus), tweede kermisdag, nakermismaandag (Durmen), O.L. Vrouw Geboorte (8 september), Allerheiligen (1 november), O.L. Vrouw Onbevlekt Ontvangen (8 december), Kerstmis (25 december), tweede Kerstdag (26 december). De abonnementen van de *zitsels en eigen stoelen*, 220 in aantal, die door Trezeke in de maand november aan huis opgehaald werden, beliepen 3.937,10 fr. Baron Kervijn voor 13 stoelen en gravin Vanderstegen voor 6 stoelen betaalden respectievelijk 200 en 120 fr. Van de totale opbrengst van 9.577,50 fr. kreeg Trezeke $532 + 220 = 752$ fr. plus $(75 + 25)$ fr. voor het ophalen van de abonnementen aan huis.

Verzekering tegen arbeidsongevallen (1936)

Met ingang van 11 juni 1936 sloot pastoor R. Van Rechem met *La Royale Belge* een verzekering tegen ongevallen af voor de koster-orgelist-zanger, de (onregelmatige) klokkeluiders, de stoelenzetster en drie misdienaars. De eerste drie werden gerangschikt onder de categorie werklieden, de koorknapen onder de categorie bedienden. Voor het vaststellen van de vergoedingen bij ongeval, alsmede voor het bepalen van de verzekeringspremies, nam men de volgende jaarlijkse lonen en wedden tot grondslag:

koster	8.000	misdienaars	3.650
luider	3.650		3.650
stoelenzetster	<u>6.000</u>		<u>3.650</u>
	17.000 fr.		10.950 fr.

De verzekeringspremie voor de drie werklieden beliep 0,75 fr. per 100 fr. loon of 132,35 fr., voor de 3 bedienden 0,30 fr. per 100 fr. wedde of 32,85 fr.

Mis- en communiebrood (1941-1951)

Tijdens en na de Tweede Wereldoorlog leverde de *Gemeenschap van de Zusters Capucinessen Keizersvest te Gent*, het mis- en communiebrood.

Jaar	Misbrood (grote hosties)			Communiebrood (kleine hosties)			
	Aantal	Prijs per 100 fr.	Totaal prijs fr.	Aantal	Evolutie in %	Prijs per 100 fr.	Totaal-prijs fr.
1941	920	6-7	56,80	22.200	100	1,0-1,2	231,60
1944	855	10	85,50	25.110	113	1,8	451,98
1945	982	10	98,20	24.800	112	1,8	446,40
1951	816	30-33	260,28	20.500	92	4,3-4,5	907,30

Uit de procentuele evolutie t.o.v. de hoeveelheden kleine hosties in 1941 blijkt dat het aantal communies tijdens de oorlogsjaren toenam, maar reeds kort na de oorlog een merkbare daling onderging.

Albert MARTENS, Gent

(Foto uit het album van Denise Dauwens-Meganck)

UIT HET OUDE FOTOALBUM: Toneelbond "Reynaert" te Hansbeke, 1941

Tijdens de schoolstrijd, in 1879 en volgende jaren, werden te Hansbeke door een groep amateurs toneelavonden ingericht, ten voordele van de "Katholieke Schoolpenning". Uit dit initiatief groeide een plaatselijke toneelvereniging die zich in 1901 profileerde als een "Vlaamsche Katholieke Tooneelmaatschappij" onder de kenspreuk "Willen is Kunnen". Dit toneelgezelschap bracht vóór de Eerste Wereldoorlog en in het interbellum jaarlijks een toneelopvoering in de oude klaslokalen van de Katholieke School (in de Melkerijstraat) die tot een toneelzaal waren omgevormd. Deze toneelavonden kenden telkens een groot succes.

Deze bijval stimuleerde verscheidene parochiale verenigingen (Eucharistische Kruistocht, Missiekrans, B.J.B., K.A.J., K.S.A.) die ook al eens een toneelstuk opvoerden om hun kas te spijzen of voor een liefdadig doel.

Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog was het toneelgezelschap "Willen is Kunnen" door het verhuizen en afsterven van meerdere leden verzwakt. Enkele (oud)-studenten (Armand Bauwens, Gerard Martens, Jozef Martens, Reginald Reyniers, Adolf Van de Sompel, Alfons Van Renterghem), die in de plaatselijke K.S.A.-afdeling het toneelspelen met enthousiasme hadden beoefend, staken in 1941 de koppen bij elkaar, overlegden met de overgebleven leden van de oude toneelbond, en stichtten te samen een nieuwe toneelgroep "Reynaert" (kort nadien met kenspreuk "Niet Versagen") met Dr. Jozef Hoste als voorzitter, Maurice Van Der Plaetse ondervoorzitter, Charles Van Nieuwenburg secretaris, en Octaaf Martens regisseur.

Nog in 1941 kwam het nieuwe toneelgezelschap op de planken met "De zonen Stendhal" een drama, en met "De benzinekonink" een blijspel. De groep liet zich na de toneelopvoering op het podium fotograferen.

Van links naar rechts: 1 Charles Van Nieuwenburg, 2 Camiel Dhaenens, 3 Octaaf Martens, 4 Jozef Martens, 5 Robert Van der Vennet, 6 Gerard Van Hove (met witte schort), 7 Adolf Van de Sompel (vóór de tafel), 8 Jozef Janssens, 9 Alfons Van Renterghem, 10 Omer Van Der Plaetsen, 11 Emiel Bauwens, 12 Reginald Reyniers (met witte schort), 13 Gerard Martens, 14 Armand Bauwens.

A.M.

FRUITBOMEN OP HET KERKHOF VAN POESELE

Het was eertijds niet ongewoon dat eventuele opbrengsten van een kerkhof verpacht of verkocht werden waarbij we ons de vraag kunnen stellen wat er eigenlijk hiermee bedoeld werd.

In de oudst bewaarde Poeselse kerkrekeningen (1) vinden we regelmatig de vermelding van inkomsten afkomstig van de verkoop van bomen op het kerkhof. Ons inziens gaat het hier meestal over loofbomen die geen eetbare vruchten dragen daar we nergens in de rekeningen hiervan een spoor terugvinden.

Na de godsdienststroebelen verkeerde de laatste rustplaats van de Poeselse overledenen in een zeer slechte staat (2). Een omheining was er niet meer sinds het midden van de 16e eeuw en pas in 1680 werd voor het eerst ernstig werk gemaakt van de opkalefatering van het kerkhof.

Op 14 februari 1680 werd het kerkhof geëffend en onder de werklieden werd een halve ton bier verdeeld en anderhalve maand later, op 27 maart, werden er de eerste fruitbomen, 20 notelaars, aangeplant. Nog hetzelfde jaar, op 10 november, werd door Pieter de Meyer een *doorenhagh* rondom het kerkhof geplant met de belofte gedurende drie jaren de planten die niet wilden groeien te vervangen. Hij ontving hiervoor 3 ponden 10 schellingen.

Tijdens het beleg van Deinze (augustus 1684) werden hier enkele goederen in de kerk geroofd en werd schade aangebracht aan de omheining van het kerkhof.

Lieven Boom uit Nevele mocht enkele nieuwe haagstruiken leveren en planten en ontving hiervoor 9 schellingen 11 deniers. Pieter Van Wayenberghe maakte in 1686 het hek van het kerkhof uit het hout van een eik afkomstig van de *kerkenstock* (3) en het nodige ijzerwerk werd geleverd door smid Heyndricq Dhont. Vóór het kerkhofhekken stonden lindebomen die regelmatig werden gesnoeid. De afval werd als brandhout verkocht.

Voor het eerst sinds anderhalve eeuw bevond het Poeselse kerkhof zich in een staat conform de kerkelijke wetgeving.

Het duurde een hele tijd eer we voor het eerst inkomsten genoteerd zien van de opbrengst van de notelaars. Pas in de kerkrekening van kerkmeester Pieter Verplaetsen uit 1699, behelzende de inkomsten en de uitgaven van de jaren 1693 tot 1698 zien we 3 ponden 18 schellingen ingeschreven als inkomsten van verkoop van noten. In 1701 betaalt pastoor Petrus Franciscus Zanequyn,

licentiaet in de Godtheyt, de noten voor een bedrag van 19 schellingen 1 denier in missen. Van dan af komen de opbrengsten van de noten regelmatig voor.

In 1729 wordt er voor het eerst ook gewag gemaakt van de verkoop van appels afkomstig van bomen op het kerkhof. Deze verkoop bracht in de jaren 1729 tot 1731 5 schellingen 1 denier op.

Dezelfde afrekening maakt ook melding van de verkoop van afval van bomen op het kerkhof en het hout van het oud hekken en het *beenderhuyseken* (4).

Opbrengsten noten en appels tussen 1726 en 1753		
Jaartal	Bedrag in £	
1726	3 7 3	
1727	1 12 0	
1728	3 10 0	
1729	2 0 0	appels 1729/31 £ 0 5 1
1730	1 6 8	
1731	2 8 8	
1732	1 18 0	
1733	1 3 8	
1734	1 10 0	
1735	1 4 3	
1736	1 3 4	
1737	0 18 1	
1738	1 10 1	
1739	1 5 6	
1740/44	5 8 10	= (+ appels)
1745	1 0 9	id.
1746	1 9 3	id.
1747	1 10 3	id.
1748	0 17 3	id.
1749	0 14 4	id.
1750	0 14 6	id.
1751	2 10 3	appels 1751/53 £ 0 7 0
1752	0 13 4	
1753	0 16 6	

De eerste notelaars worden geveld tussen 1733 en 1737. Joseph De Muldere betaalt 2 ponden 1 schelling voor *twee notte boomen gestaen hebbende op het kerckhof*. Dezelfde periode koopt Pieter Vanden Bulcke twee *holmen* en koster Gillis De Schuytere *twee boomkens* eveneens afkomstig van het kerkhof.

Tussen 1737 en 1740 koopt koster De Schuyter een *kersselaeren, een peirlaeren ende esboomken gestaen hebbende op het kerckhof* voor de som van 8 schellingen 1 denier. We vermoeden dat het hier om plantsoenen gaat daar de kerkrekeningen nergens de inkomsten vermelden van de verkoop van dit fruit, maar zekerheid hieromtrent is er niet.

Tijdens dezelfde periode betaalt Petronille De Cock 20 deniers voor de *snoy vande boomen op het kerckhof*.

Vanaf 1747 vermelden de kerkrekeningen ook de namen van kopers van de noten en de appels. In 1747 zijn dat Pieter Onderbeke en Pieter Coene, in 1748 Pieter Coene, in 1749 Lieven De Dapper, in 1750 Lieven De Buck, in 1751 en 1752 Francois Vermeire en in 1753 Pieter Onderbeke.

In 1753 worden de notelaars op het kerkhof verkocht voor 16 ponden 3 schellingen 7 deniers. Sindsdien vonden we geen inkomsten meer terug van fruit dat geteeld werd op het Poeselse kerkhof.

André BOLLAERT, Poesele

Noten.

- (1) R.A.G. Nevele 105, Poesele nr. 1612, Rekeningen van het beheer der kerkgoederen 1607-1699.
- (2) A.BOLLAERT, *Poesele doorgelicht tijdens de contrareformatie via de kerkrekeningen en de visitatieverslagen van bisschop Triest*, in *Het Land van Nevele*, jg. XXIII (1992), afl. 3, blz. 169-192.
- (3) Perceel land gelegen op Nevele Veldeken langs de Neerschuurbeek dat eigendom was van de kerk van Poesele.
- (4) Volgens van Dale: knekelhuis, huisje op het kerkhof waar beenderen uit opgeruimde graven werden geborgen. In Poesele was dit gebouwtje dus in hout opgetrokken.

RESTAURATIE “OUDE PASTORIJ” VAN POESELE BEKROOND

Tijdens een academische zitting in de lokalen van de Kredietbank, Kouter 175 in Gent, had op 26 oktober 1993 de 21e uitreiking plaats van de oorkonden voor geslaagde restauraties in Oost-Vlaanderen, in aanwezigheid van de heer Johan Sauwens, Vlaams minister voor verkeer, buitenlandse handel en staats Hervorming, bevoegd voor monumenten en landschappen.

Onder de bekroonde restauraties (*) de oude pastorie van Poesele, voorgedragen door onze heemkring en eigendom van onze leden de heer en mevrouw Jos en Trees Vaneyghen-Coppieters.

De *oude pastorie* of het *armhuis* zoals het gebouw in de volksmond wordt genoemd is gelegen in de Beentjesstraat nr. 13 op ongeveer 150 meter van de kerk. Het oorspronkelijk gebouw dateert vermoedelijk uit de 16e eeuw.

In de kohieren van de 10e en 20e penning (1574-1572) vinden we voor het eerst een vermelding van een pastorie op deze plaats. Jan van Wildemeersch woonde er als pastoor. De *priesteraeghe* groot 400 roeden, was omwald en omgracht. Er omheen lagen 5 gemeten en 200 roeden zaailand die door de pastoor zelf werden uitgebaat. In de Poeselse landboeken, tot aan het einde van de 18e eeuw, vinden we steeds eenzelfde beschrijving terug.

Naast een rudimentaire afbeelding op een kaart in het landboek van 1629 staat de pastorie ook afgebeeld op de geschilderde grenskaart tussen de kasselrijen Kortrijk en de Oudburg van Loys de Bersaques uit 1627 die zich in het Bijlokemuseum te Gent bevindt.

Het gebouw werd zwaar beschadigd door de Fransen in 1668. In 1757 werd de pastorie grondig verbouwd en vergroot. Sindsdien werden geen noemenswaardige verbeteringswerken meer uitgevoerd.

Toen in 1840 op de eigendommen van de parochie een nieuwe woning voor de Poeselse dorpsheer werd opgericht werd het gebouw ingericht als huisvesting voor behoeftige gezinnen of alleenstaanden zodat het in de volksmond de bijnaam *armhuis* kreeg.

De oude pastorie van Poesele.
(Foto Daniël Van Goethem, Nevele)

Tijdens de bouw van de huidige St.-Laurentiuskerk (1852-1855) werden er ook kerkelijke erediensten in gehouden.

Deze eeuw, eind de jaren-zestig, werd het gebouw openbaar verkocht. In 1976 kwam de pastorie in handen van de huidige eigenaars wiens grote verdienste het vooral is dat ze uit eigen initiatief en met eigen middelen dit stukje cultureel erfgoed herstelden en werk nog moeite spaarden om deze woning haar 18e-eeuws uitzicht terug te geven.

André BOLLAERT, Poesele

(*) Twee dossiers van restauraties door onze kring voorgesteld bevinden zich reeds geruime tijd in het Verbond van Kringen voor Heemkunde in Oost-Vlaanderen. Iedere navraag van onzentwege omtrent de stand van zaken bleef tot op heden onbeantwoord.

MEETJESLANDSE TOPONIEMEN TOT 1600

Meetjeslandse toponiemen tot 1600 is de titel van een lopende reeks toponymische dorpsmonografieën over het Meetjesland. Het materiaal daarvoor wordt hoofdzakelijk geput uit een verzameling archivalische attestaties van zo'n 20.000 plaatsnamen, die in de loop van de voorbije decennia tot stand is gebracht door wijlen Achiel De Vos en Luc Stockman, twee plaatselijke geschiedschrijvers van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland en auteurs van talloze historische artikelen in het Jaarboek van dat Genootschap, *Appeltjes van het Meetjesland*. In 1988 gaven zij, samen met de Gentse hoogleraar Johan Taeldeman, concreet gestalte aan een plan om dat omvangrijke materiaal monografisch te bewerken en zodoende toegankelijk te maken voor onderzoekers en belangstellende leken. Minder dan een jaar later, nog vóór het eerste deel van de reeks het licht zag, overleed Achiel De Vos. Naar hem werd het redactiecomité genoemd dat door de overige twee initiatiefnemers in het leven werd geroepen om een vlotte voortzetting van het project te verzekeren. Anno 1993 is de Stichting Achiel De Vos uitgegroeid tot een samenwerkingsverband van twaalf werkende leden, waaronder zowel neerlandici als plaatselijke geschied- en heemkundigen.

Afbakening in ruimte en tijd

“Meetjesland” is een vrij recente naam (19e eeuw) voor een regio die grofweg het noordwesten van de provincie Oost-Vlaanderen omvat, maar noch historisch, noch geografisch, noch taalkundig een eenheid vormt. De grenzen van het gebied dat door *Meetjeslandse Plaatsnamen* wordt bestreken, zijn die waarbinnen het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland zijn actieradius situeert: in het noorden de Belgisch-Nederlandse rijksgrens, in het oosten het kanaal Gent-Terneuzen, in het westen de provinciegrens met West-Vlaanderen en in het zuiden ruwweg de lijn Aalter-Gent. Het gaat alles bijeen om 36 gemeenten van vóór de diverse fusie-operaties.

Het opgenomen materiaal dateert in principe van vóór 1600. In de praktijk wordt die grens soms overschreden, omdat bronnen uit de eerste helft van de 17de eeuw soms waardevolle bevestigingen leveren van eenmalige attestaties uit vroegere eeuwen. Additionele gegevens zijn vooral te vinden in de afleveringen waaraan een grondige detailstudie op basis van nieuw

archiefonderzoek vooraf is gegaan, zoals de reeds verschenen monografie over Lovendegem, die een bewerking is van de licentiaatsverhandeling van de auteur.

Uitwerking en vorm

Alle monografieën worden volgens hetzelfde stramien opgebouwd. Na een beknopte historische inleiding over de ontginningsgeschiedenis van de betrokken gemeente, volgt een taalkundig hoofdstuk, waarin de belangrijkste toponiemen en naamsbestanddelen voorzien worden van etymologisch en onomasiologisch commentaar. Dat gedeelte wordt afgesloten met een alfabetische index van de behandelde plaatsnamen. In het daarop volgende glossarium staan alle plaatsnamen uit de verzameling A. De Vos/L. Stockman en eventueel uit bijkomend bronnenonderzoek gerangschikt in de vorm van toponymische lemmata met een chronologisch geordende opsomming van attestaties. Het trefwoord van zo'n lemma is de plaatsnaam in een naar het huidige Nederlands genormaliseerde spellingsvorm. Bij elke monografie gaat een kaart waarop zoveel mogelijk plaatsnamen gelokaliseerd zijn.

Publikaties

De eerste drie delen van de reeks verschenen in de vorm van een door offset vermeerderd typoscript in syllabusformaat. Dank zij de inbreng van heel wat steunende leden, kon de Stichting vanaf het vierde deel (Bellem, 1992) overschakelen op een verzorgde boekvorm. Het is de bedoeling, de eerste drie afleveringen over enkele jaren opnieuw uit te geven volgens het thans gebruikelijke procédé.

Tot nu toe zijn de volgende publikaties van *Meetjeslandse Toponiemen tot 1600* beschikbaar (prijzen inclusief verzendingskosten):

- Deel I. Het Ambacht Maldegem. Band 1: Adegem, Maldegem, 1989. (taalkundig commentaar door J.Taeldeman). Uitverkocht.
- Idem. Band 2 en 3: Maldegem en Sint-Laureins. Maldegem, 1990. (taalkundig commentaar door J.Taeldeman). Uitverkocht.
- Deel II. Het Houtland. Band 1: Aalter. Maldegem, 1991. (taalkundig commentaar door M.Devos). Uitverkocht.
- Idem. Band 2: Bellem. Maldegem, 1992. (taalkundig commentaar door M.Devos). 300 fr.

- Deel VIII. Het Gentse. Band 2: Lovendegem. Maldegem, 1993. (taalkundig commentaar door G.Andries). 600 fr.

In juni verschijnt het deel over Eeklo (taalkundig commentaar door P. Van de Woestijne) en in oktober het deel over Hansbeke (taalkundig commentaar door J.Luyssaert).

In voorbereiding zijn de delen over Het Polderland: Middelburg, Sint-Jan-in-Eremo, Sint-Margriete, Waterland-Oudeman en Watervliet, Zomergem en Ursel.

Bestellingen: Walter Notteboom, Noordstraat 196, 9990 Maldegem.
Bankrekening nr. 737-3072863-43 t.n.v. Stichting Achiël De Vos, Maldegem.

M.DEVOS, Gent

VERSLAG

Zondag 6 maart 1994 lezing door de heer Chris Vandenbroeke over "Rendez-vous met de toekomst. De vergrijzing van Vlaanderen". Aansluitend vierentwintigste statutaire vergadering. Vijfveertig aanwezigen.

De heer Chris Vandenbroeke is hoofddocent economische geschiedenis aan de Gentse universiteit. Hij studeerde er ook geschiedenis en specialiseerde zich in de demografie.

Reeds twee keer sprak de heer Vandenbroeke voor onze heemkundige kring en twee keer waren het boeiende lezingen met achteraf een levendige discussie. Dit is nu juist een kenmerk van een lezing van de heer Vandenbroeke dat het een gesprek wordt met de aanwezigen.

Misschien waren sommige leden verbaasd over de titel van de lezing. Houden historici zich dan niet meer bezig met het verleden?

Vaak wordt aan historici verweten dat ze zich op het verleden storten en geen oog hebben voor de realiteit van het heden. Terecht verwijt men vele van onze huidige politici dat ze geen geschiedenis kennen, laat staan nu nog geschiedenis zouden lezen. Zo is het o.m. te verklaren dat vele politici geen toekomstvisie meer hebben en zo maar wat ideeën voortbrengen naar gelang van de inspiratie van het moment.

De heer Vandenbroeke bewees dat een historicus vanuit zijn grondige kennis van het verleden lijnen kan trekken naar de toekomst. Of we nu zijn toekomstbeeld aantrekkelijk vinden of niet, of we hem een optimist of een doemdenker moeten noemen, laat ik hier in het midden. In ieder geval was het publiek zeer alert, dat bewezen de kritische vragen en opmerkingen achteraf.

Wie alles nog eens rustig wil lezen en erover nadenken, kunnen we het boek van C.Vandenbroeke, *Rendez-vous met de toekomst. De vergrijzing van Vlaanderen* ten zeerste aanraden.

Na de lezing dienden enkele behulpzame bestuursleden de schietspoelen met koffie op. Terwijl nog werd nagekaart over de opmerkelijke lezing vroeg voorzitter J.Luyssaert aandacht voor het activiteitenverslag over het werkjaar 1993.

In de activiteiten van 1993 zijn er een paar tendensen duidelijk geworden: het aantal lezingen werd beperkt tot één lezing, maar dat was dan ook een topper op 7 februari 1993 over "Latrines, een doorkijk op de middeleeuwse hygiëne". Voor de rest hebben we in samenwerking met het Davidsfonds Landegem en

Lotenhulle of met de Vermeylenkring Nevele enkele activiteiten georganiseerd zoals: een lezing over familienamen en een orgeltocht door het Land van Nevele. In Poesele werden de klassieke bedevaartvaantjes uitgereikt en o.l.v. ons bestuurslid Stefaan De Grootte brachten we een bezoek aan de kerk en het dorp Zeveren.

Veel energie en geld hebben we echter gestoken in de uitgave van onze twee tijdschriften "Het Land van Nevele" en "Mensen van Toen". "Het Land van Nevele" telde 350 bladzijden, "Mensen van Toen" 113 bladzijden.

Bovendien schreef ons bestuurslid A.Martens een boek over "De Sint-Petrus- en Pauluskerk te Hansbeke. Bouw en inrichting".

Uit het financieel verslag van onze penningmeester A.Bollaert bleek dat de heemkundige kring "Het Land van Nevele" er goed voor staat. En dat is ook nodig want nu al denken we aan de viering van ons vijftienvigjarig bestaan in 1995.

Volgens de statuten waren volgende bestuursleden ontslagnemend en herverkiesbaar: André Bollaert, Yvonne De Keere, Daniël D'Hooge en Jan Luysaert. Ze werden met handgeklap in hun functie bevestigd.

Een vereniging die bijna vijftienvig jaar bestaat moet ook eens in de nabije toekomst kijken en proberen jonge krachten in het bestuur op te nemen.

Voorzitter Jan Luysaert stelde aan de aanwezige leden twee nieuwe bestuursleden voor: Véronique Lambert en Wim De Clercq.

Véronique Lambert is afgestudeerd aan de Universiteit Gent in 1988 als licentiate geschiedenis, specialiteit middeleeuwen met een proefschrift over *De kronieken van Vlaanderen 1164-1520, met speciale aandacht voor de 'Catalogus et chronicon principum Flandrie' (Flandria Generosa)*.

In oktober 1988 vestigde zij zich als zelfstandig researcher en redacteur. In opdracht van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis gaf ze de oorkonden van het Sint-Donaaskapittel te Brugge uit. Ze verzorgde verschillende delen van de reeks *Musea Nostria* (als redacteur) alsook het Mercatorfondsboek *Brugge en Europa* (redactie 4 talen).

Publicaties: enkele bijdragen over Luxemburg en Liechtenstein voor Encyclopedia Britannica, Indexen op *De Heidense Middeleeuwen, Sculpture of Passion* en *Monasticon belge, deel Antwerpen*. Zeer recent verscheen in de reeks *Verhandelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent* haar boek *Chronicles of Flanders 1200-1500. Chronicles written independently from Flandria Generosa*.

Veronique Lambert vestigde zich onlangs in Poesele en zal een welgekomen medewerkster worden in het bestuur en aan de publicatie van Het Land van Nevele.

Wim De Clercq is Hansbekenaar, werd in 1973 geboren en is nu student in de 1e licentie archeologie, specialisatie Provinciaal Romeinse Archeologie.

Hij bereidt nu een studie voor over de *Gallo-Romeinse aanwezigheid in Merendree*. Door middel van terreinprospectie, luchtfotografie en opgravingen probeert hij een eerste inzicht te krijgen in de aard en de omvang van de intense Romeinse aanwezigheid te Merendree.

Hij is ook sedert kort lid van de Archeologische Werkgroep Zuid-Oost-Vlaanderen die i.s.m. het Provinciaal Archeologisch Museum van Velzeke vooral opgravingen uitvoert in de Romeinse vicus te Velzeke.

Wim hecht zeer grote waarde aan het bekend maken van de vroegste bewoningsgeschiedenis van de regio. Via ons tijdschrift hopen we het grote publiek in te wijden in de vroegste geschiedenis van ons werkgebied.

Beide nieuwe bestuursleden kregen een hartelijk welkomstapplaus.

Tussen pot en pint werd nog even nagepraat en werden nieuwe plannen gemaakt voor de nabije toekomst.

ACTIVITEITEN "LAND VAN NEVELE" 1993

07.02.1993	Lezing door Dirk Callebaut, "Latrines: een doorkijk op de middeleeuwse hygiëne".
07.02.1993	23e statutaire vergadering.
22.02.1993	Lezing door Jos Laureys, "Onze familienamen, oorsprong, ontwikkeling en betekenis".
10/11.07.1993	Uitreiking bedevaartvaantjes van de H. Donatus te Poesele.
12.09.1993	Open Monumentendag. Rondleiding in de kerk van Zeveren o.l.v. Stefaan De Groote
12.09.1993	Bezoek aan het geklasseerd landschap "De Broeken" o.l.v. Rik Desmet en Wim Pacquet.
19.09.1993	Orgeltocht door enkele gemeenten van Het Land van Nevele o.l.v. J. Luyssaert, organist Dirk Mannekens.
24.10.1993	Deelname aan de heemkundige boekenbeurs te Ruiselede.

Voorzitter

Jan LUYSSAERT
Veldestraat 26
9850 MERENDREE

Ondervoorzitter

Arnold STROBBE
Lokouter 12
9880 LOTENHULLE

Secretaris en bibliothecaris

Lieven DE RUYCK
Heiste 45
9850 LANDEGEM

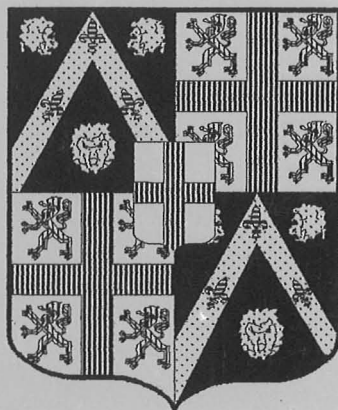
Penningmeester

André BOLLAERT
Beentjesstraat 24
9850 POESELE

Bestuursleden

Irène BUYSSE, Knokstraat 12, 9880 Poeke
Wim DE CLERCQ, Rostraat 12, 9850 Hansbeke
Stefaan DE GROOTE, Peperstraat 7, 9800 Bachte-Maria-Leerne
Yvonne DE KEERE, Kalkhofstraat 7, 9800 Deinze
Daniël D'HOOGHE, Langemunt 58, 9850 Nevele
Dirk HEYNSSSENS, Bovenstraat 12, 9850 Landegem
Véronique LAMBERT, Beentjesstraat 28B, 9850 Poesele
Albert MARTENS, Spinnmolenplein 263, 9000 Gent-
Marcel MICHIELS, Langemunt 104, 9850 Vosselare
Eddy VERSTRAETE, Brugstraat 61/6, 9880 Aalter

HEEMKUNDIGE KRING

“HET LAND VAN NEVELE”